

1958

2008

J V M A M J J A S O N D
I I I I I I I I I I I I58
08

ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ PARLAMENTO EUROPEO
 EVROPSKY PARLAMENT EUROPA-PARLAMENTET
 EUROPAÏSCHES PARLAMENT
 EUROOPA PARLAMENT ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ
 EUROPEAN PARLIAMENT
 PARLEMENT EUROPEEN PARLAIMINT NA HEORPA
 PARLAMENTO EUROPEO
 EIROPAS PARLAMENTS EUROPOS PARLAMENTAS
 EUROPAI PARLAMENT
 IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT
 PARLAMENT EUROPEJSKI
 PARLAMENTO EUROPEU PARLAMENTUL EUROPEAN
 EVROPSKY PARLAMENT
 EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI
 EUROPAPARLAMENTET

Euroopa Parlament euroopa väärtuste kaitsjana

Inimväärikus. Inimväärikus on puutumatu. Seda tuleb austada ja kaitsta. Õigus elule. Igaühel on õigus elule. Kedagi ei tohi surma mõista ega hukata. Õigus isiku-puutumatusele. Igaühel on õigus kehalisele ja vaimsele puutumatusele. Meditsiini ja bioloogia valdkonnas tuleb eelkõige austada järgmisi nõudeid ja keelde: asjaomase isiku vaba ja teadliku nõusoleku, mis on antud seaduses ettenähtud korra kohaselt, nõue, eugeeniliste, eelkõige isikute valikuga seotud toimingute keeld, inimkehast või selle osast kui sellisest rahalise tulu saamise keeld, inimeste reprodktiivse kloonimise keeld. Piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeld. Kedagi ei tohi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada. Orjapidamise ja sunniviisilise töö keeld. Kedagi ei tohi pidada orjuses ega sunduses. Kellelki ei tohi nõuda sunniviisilist või kohustuslikku töötamist. Inimkaubandus on keelatud. Õigus vabadusele ja turvalisusele. Igaühel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele. Era- ja perekonnaelu austamine. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust. Isikuandmete kaitse. Igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele. Selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist. Nende sätete täitmist kontrollib sõltumatu asutus.

58
08

ΕΥΡΩΠΕΪΣΚΙ ΠΑΡΛΑΜΕΝΤ ΠΑΡΛΑΜΕΝΤΟ ΕΥΡΩΠΕΟ
EVROPSKÝ PARLAMENT EUROPA-PARLAMENTET
EUROPÄISCHES PARLAMENT
EUROOPA PARLAMENT EYΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ
EUROPEAN PARLIAMENT
PARLEMENT EUROPEEN PARLAIMINT NA ĦEORPA
PARLAMENTO EUROPEO
EIROPAS PARLAMENTS EUROPOS PARLAMENTAS
EURÓPAI PARLAMENT
IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT
PARLAMENT EUROPEJSKI
PARLAMENTO EUROPEU PARLAMENTUL EUROPEAN
EVROPSKY PARLAMENT
EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI
EUROPARLAMENTET

EUROOPA PARLAMENDI
PEASEKRETÄRI
HARALD RØMERI EESSÕNA

SISSEJUHATUS

ESIMENE OSA –
VÄÄRTUSTE TUNNUSTAMINE
EUROOPA LIIDUS

**1. Võitlus põhiõiguste
harta ja põhiõiguste ameti eest**

- A. 1953–2007: pikk tee põhiõiguste hartani
- B. Põhiõiguste amet

2. Põhiõiguste rakendamine

- A. Naiste õigused
- B. Vähemuste õigused
- C. Võitlus fašismi, rassismi, ksenofoobia
ja antisemitismi saagenenud ilmingute vastu
- D. Võitlus homofoobia vastu
- E. Inimõigusi arvestava
sisserändepoliitika suunas
- F. Eraelu kaitse

3. Euroopa Parlament – kodaniku kaitsja

- A. Õigus saada teavet
- B. Petitsiooniõigus
- C. Euroopa ombudsman

TEINE OSA –
ÜLEMAAILMNE VÕITLUS
VÄLJASPOOL EUROOPA LIITU

1. Võitlus Euroopa diktatuuride vastu

- A. Lõuna-Euroopa – pikk tee demokraatiani
- B. Nõukogude okupatsiooni all olnud riigid – külmast sõjast ühinemiseni Euroopa Liiduga

2. Parlamendiplomaatia inimõiguste kaitsmiseks

- A. Euroopa Parlamendi tegevuse vahendid
 - Nõusolekumenetlus
 - Inimõigusi käsitlev klausel
 - Üldine soodustuste süsteem (GSP)

- Rahastamisvahend
- Poliitiline dialoog inimõiguste küsimuses
- Kiireloomulised resolutsioonid ja olukorrad

B. Olulised teemad

- Võitlus surmanuhtluse keelustamise eest
- Võitlus näljahäda vastu kogu maailmas
- Võitlus karistamatuse vastu

C. Tegevusvaldkonnad

- Delegatsioonid
- Valimisvaatlusmissioonid
- Piirkondlikud partnerlussuhted

3. Euroopa Parlament – universaalsete väärtuste kuulutaja

- A. Riigijuhtide külastused
- B. Sahharovi auhind

EUROOPA PARLAMENDI PEASEKRETÄRI HARALD RØMERI EESSÕNA

Euroopa Parlament on algusest peale püüdnud kaitsta oma tööga Euroopa Liidu aluseks olevaid väärtusi: vabadust, demokraatiat, inimõiguste ja põhivabaduste austamist ning õigusriigi põhimõtteid. Lähtudes seisukohast, et need väärtused on ülemaailmsed, edendavad Euroopa Parlamendi liikmed põhiõigusi Euroopa Liidu sees ja inimõigusi kogu maailmas.

Käesolevas brošüüris püütakse selgitada Euroopa Parlamendi 50-aastase ajaloo jooksul tehtud rohkeid algatusi.

Brošüüri koostas Euroopa Parlamendi kommunikatsiooni peadirektoraadi abil Strasbourgi Robert Schumani Ülikooli rektor Florence Benoit-Rohmer. Brošüüri valmistas Euroopa Parlamendi jaoks ette Firenze Euroopa Ülikooliinstituut.

Harald RØMER

12. märts 2008
President Pöterring koos rühma lastega Euroopa Parlamendi
50. aastapäeva tähistamise tseremoonial

SISSEJUHATUS

1961: Euroopa Parlamendi eelkäija, Euroopa Parlamentaarse Assamblee poliitikakomisjon korraldas sümboolse koosoleku Berliinis, et protesteerida linna kaheks jagava müüri ehitamise vastu.

1962: vastuseks frankistliku võimu all oleva Hispaania taotlusele avada läbirääkimised Euroopa Ühendusega teatas parlamendiliige Willi Birkelbach: „EMÜ ei vääriks enam usaldust, kui ta nõustuks sõlmima Madridiga lähedasi sidemeid kas assotsieerumise või isegi täieliku ühinemise kujul.“

kraatliku ja parlamentaarse elukorralduse juurde Kreekas.

1968: pärast „Praha kevade“ mahasurumist Varssavi pakti riikide sõjavägede poolt võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni nende Tšehhoslovakkia traagiliste sündmuste poliitiliste tagajärgede kohta.

1967: pärast riigipöört Kreekas nõudis Euroopa Parlament kiiret tagasipöördumist demo-

1975: pärast Pürenee poolsaarel toimunud poliitilisi arenguid võttis Euroopa Parlament vastu mitu resolutsiooni

demokraatlike protsesside toe-
tuseks Hispaanias ja Portugalis.

1975/1976: Ida-Euroopa ja
Lääne-Euroopa alustavad Hel-
singi kokkulepete raames pin-
gelõdvendusprotsessi. Euroopa
Parlament nõuab nende
kokkulepete elluviimist, nõudes
eeskätt poliitvangide vabas-
tamist ning mõistes hukka
Nõukogude Liidu ja tema satel-
liitriikide vähemuste poliitikat
ning lubamatut ravi ja kinnipi-
damist psühhiaatriaiglates.

1977: Euroopa Parlament,
nõukogu ja komisjon kirjutavad
esmakordselt alla ühisdeklarat-
sioonile põhiõiguste austamise
kohta Euroopa Ühenduses.

1979: Euroopa Parlament
moodustas parlamendiko-
misjoni, kelle vastutusallas on
naiste õiguste määratlemine,
edendamine ja kaitsmine
kogu Euroopa Liidus ning
kolmandates riikides.

1980: Euroopa Parlament
nõudis surmanuhtluse täielikku
keelustamist Euroopa Liidus.

1982: mitmetes Kesk- ja
Ida-Euroopa riikides piketee-
risid noored kommunistliku
diktatuuri vastu, ainsateks
relvadeks käes Euroopa Par-
lamendi resolutsioonid.

1988: Euroopa Parlament
kinnitas, et õigus saada teavet
„kuulub Euroopa kodanike
põhivabaduste hulka ning

seda õigust peab Euroopa
Ühendus sellisena tunnustama”.

1992: Euroopa Parlament
keeldus heaks kiitmast Tür-
giga sõlmitud kokkulepet
tolliliidu kohta, võttes arvesse
Ankara liialt jäika poliitikat
poliitvangide suhtes.

1997: Euroopa Parlamendi
resolutsiooni alusel kaotas
Euroopa Liit Birmale tehtud
tollisoodustused. Põhjuseks

oli uuring sunnitöö kasutamise kohta selles riigis.

2000: Euroopa Parlament kutsus Virginia osariigi (Ameerika Ühendriigid) valitsust üles katkestama ühele süüdimõistetule määratud surmaotsuse täideviimist ja kutsus liikmesriike üles avaldama surmanuhtluse keelustamiseks Ameerika Ühendriikide juhtidele suuremat survet.

2005: Euroopa Parlament võttis vastu resolutsiooni vähemuste

kaitseks ja diskrimineerimise vastu laienenud Euroopa Liidus.

2005: Euroopa Parlament andis Sahharovi auhinna, mille esimeseks saajaks oli Nelson Mandela, organisatsioonile „Naised valges“ (Damas de Blanco), tegevuse eest poliitvangide toetuseks Kuubas.

2007: seoses 200 piitsahoobi määramisega vägistamise ohvriks langenud noorele neile kutsus Euroopa

Parlament oma resolutsioonis Saudi-Araabia ametiasutusi üles järgima naiste õigusi.

Need mõned näited paljude hulgast annavad tunnistust huvist, mida Euroopa Parlament on oma asutamisest peale tundnud selliste Euroopa Liidu aluseks olevate väärtuste kaitse vastu nagu vabadus, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamine, õigusriigi põhimõte. Lähtudes veendumusest, et tegu on

universaalsete väärtustega, on Euroopa Parlamendi liikmete eesmärgiks kaitsta neid väärtusi nii Euroopa Liidus kui ka väljaspool seda.

Ennetades tihtipeale teisi ühenduse institutsioone ja olles nii-öelda teenäitaja rollis, tegutses Euroopa assamblee esialgu omaalgatuslikult, sest esimesed aluslepingud ei hõlmanud ühtegi põhiõigusi käsitlevat sätet.

Kui hiljem need õigused aluslepingutesse lisati, kui neile pühendati eraldi harta ja Lissaboni lepinguga muudeti see harta õiguslikult siduvaks, siis toimus see kõik tänu parlamentaarse institutsiooni kannatlikele püüdlustele tema rajamisest peale.

Enam kui poolsada aastat tagasi, 1953. aastal, kui ühendus oli veel üksnes Söe- ja Teraseühendus (ESTÜ), esitas praeguse Euroopa Parlamendi

eelkäija ESTÜ Parlamentaarne Assamblee liikmesriikide poliitilise ühenduse loomise lepingu projekti. Leping hõlmas 1950. aastal teistsuguses, Euroopa Nõukogu kontekstis vastu võetud Euroopa inimõiguste konventsiooni sätteid. Teisisõnu – parlamendiliikmete jaoks ei olnud eelseisvat ühinemisprotsessi võimalik ette kujutada ilma selle aluseks olevaid ühiseid väärtusi nimetamata, samuti ei peetud õigeks jätta

nende väärtuste kaitsmist teiste institutsioonide ülesandeks.

Võitlus põhiõiguste austamise ja edendamise eest on olnud pidev, seda võib pidada Euroopa Parlamendi tegevuse juhtmotiiviks. Kuivõrd parlamendiliikmed seisavad oma ametist tulenevalt kodanikele lähemal kui teiste institutsioonide liikmed, on nad olnud samaaegselt nii valvurid kui vallutajad, nii inimõiguste kaitsjad mis tahes

rünnakute eest kui ka nende kindlustamise edendajad.

Euroopa Parlament on selles valdkonnas vaieldamatult liidrirollis, olles samaaegselt nii murede, tunnistuste ja kaebuste ärakuulamise koht, nende peegeldaja, kui ka inimõiguste kaitsmisega tegelevate isikute ja organisatsioonide häälekandja.

Ka siseküsimustes on Euroopa Parlamendi veendumuse,

mõnikord aga ka visaduse tulemusena algatatud arutelusid ja suudetud järkjärgult veenda nõukogu ja komisjoni, kellel on raskem murda lahti pelgalt majanduspoliitilisest mõtlemisest.

Sama kehtib ka Euroopa Liidu välispoliitika kohta. Euroopa Parlament on otsekontaktides kogu maailma kodanikuühendustega ja inimõigusi kaitsvate organisatsioonidega, seega saab ta kajastada inimõiguste

rikkumisi teatavas riigis, koondata arvamus, mis avaldavad seejärel survet asjaomastele valitsustele ja Euroopa Liidu institutsioonidele või käivitavad mõnikord rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse.

Vaatamata sellele, et Euroopa Parlamendil ei olnud pikka aega ametlikku eelisõigust üldiste väärtuste kaitsmiseks, on tal siiski olnud vajalikud otsesed või kaudsed vahendid surve avaldamiseks, mida ta on

nende väärtuste kaitsmiseks võimaluste piires kasutanud.

Euroopa Parlament on alati olnud vaba istungite päevakorra koostamisel, resolutsioonide vastuvõtmisel, vaba külaliste kutsumisel oma kõnetooli; samuti on tal vabadus moodustada erikomisjone ja parlamendiliikmete delegatsioone, mis suhtlevad liikmesriikide parlamentide liikmetega, riigijuhtidega ja kõigi kodani-

kuühiskonna esindajatega mis tahes riigis kogu maailmas.

Kuid Euroopa Parlamendile ei ole sellest piisanud. Ta on nii selles kui ka muudes valdkondades tahtnud olla enam kui vaid arutelu pidav või nõuandev institutsioon. Juba tükk aega on ta püüdnud aktiivselt ära kasutada esimesi talle antud tegelikke volitusi, eeskätt eelarve valdkonnas, et püüda mõjutada Euroopa Ühenduse siseseid või väliseid küsimusi

puudutavaid otsuseid, mille puhul ta leiab, et need ei ole vastavuses põhiõiguste austamise või kaitsmise nõuetega.

Ka sellest ei ole parlamendile piisanud. Ka ühenduse õigusaktide väljatöötamisel soovib Euroopa Parlament jagada nõukoguga ühiselt otsustamisõigust ning on seda suures osas ka saavutanud: vastavalt sellele, kas ta leiab, et teatav õigusakti eelnõu on Euroopa kodanike huvides või mitte, võib ta

esitada selle muudatusettepanekuid või selle tagasi lükata.

Euroopa Parlamendi soov oli, et põhiõiguste edendamine kogu maailmas kajastuks ka aluslepingute tekstis, et ka muud institutsioonid oleksid sellega samaväärselt seotud kui parlament, ja teataval määral on see õnnestunud – praegu Euroopa Parlamendi käsutuses olevad vahendid on samad, mida tänu Euroopa Parlamendile kasutab Euroopa Liit tervikuna, nagu

näiteks inimõigusi käsitlev säte, mis tänu Euroopa Parlamendi pikaajalisele võitlusele on alates 1995. aastast kõikide Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vahel sõlmitavate kokkulepete kohustuslik koostisosa.

Põhiõiguste edendamine Euroopa Liidu sees ja inimõiguste edendamine väljaspool seda on toimunud käsikäes. Euroopa saab maailmas olla usaldusväärne vaid juhul, kui ta „hoiab

oma ukseesise korras“ ja käitub ise antud valdkonnas laitmatult. Nagu ütles Euroopa Parlamendi president Hans-Gert Pöttering oma ametisseastumise puhul peetud kõnes 13. veebruaril 2007 Strasbourgis: „Me ei ole maailma õpetajad, kuid meie inimesepilt ja meie väärtused muutuvad teistele veenvamaks, kui me ise nende järgi usutavalt elame“.

ESIMENE OSA

VÄÄRTUSTE TUNNUSTAMINE EUROOPA LIIDUS

1. Võitlus põhiõiguste harta ja põhiõiguste ameti eest

A. 1953–2007: pikk tee põhiõiguste hartani

Strasbourg, 12. detsember 2007. Euroopa Parlamendi president Hans-Gert Pöttering, ELi eesistujariigi Portugali peaminister José Socrates ja Euroopa Komisjoni president José Manuel Durão Barroso kuulutasid Euroopa Parlamendi istungisaalis pidulikult välja Euroopa Liidu põhiõiguste harta.

Sündmuse kuupäev ei olnud valitud juhuslikult, järgmisel päeval kirjutasid 27 liikmesriigi esindajad Lissabonis alla muudetud Euroopa Liidu lepingule. Kohe lepingu

artiklis 1a nimetatakse ühiste põhiväärtuste tunnustamist Euroopa Liidu aluseks. Erinevalt põhiseaduse lepingust, mis pärast tagasilükkamist Prantsusmaa ja Madalmaade valijate poolt jäigi projektiks, ei hõlma Lissaboni leping põhiõiguste hartat, vaid tunnustab artiklis 6, et sellel on „lepingutega võrdne õigusjõud“.

Kakskümmend neli tundi enne allkirjastamiseremooniat Lissabonis rõhutasid sümbolite tähtsusest teadlikud presidendid ja eesistuja seda, kui oluliseks nad peavad kõigi Euroopa ülesehitusega seotud küsimuste seostamist

Euroopa Liidu põhiväärtustega. Hans-Gert Pötteringi väitel on need väärtused „Euroopa identiteedi keskmes“; [...] „Me oleme eeskätt väärtuste liit, solidaarsus, vabadus ja võrdõiguslikkus on meie jaoks igapäevased mõisted,“ märkis ta.

Kaugeleulatuv võitlus

Euroopa Parlament on inimõiguste esmatähtsaks pidamise nimel tegutsenud juba kaua. Parlamendi võitlus algas Euroopa ülesehituse esimeste sammudega.

10. märtsil 1953 tegi Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse (ESTÜ)

12. detsember 2007

Euroopa Parlamendi president Hans-Gert Pöttering, komisjoni president José Manuel Barroso ja nõukogu eesistuja José Sócrates kirjutavad Strasbourgis toimunud pidulikul tseremoonial alla põhiõiguste hartale

Ühisassamblee, kelle ülesandeks oli koostada Euroopa poliitilise liidu lepingu projekt, ettepaneku lisada lepingusse Euroopa inimõiguste konventsiooni sätted. Poliitiline liit on inimõigustest lahutamatu. Seda lepingut aga ei ratifitseeritud mitte kunagi, see hääbus 1954. aastal koos lepinguga seotud Euroopa Kaitseühenduse (EDC) loomise projektiga peamiselt Prantsusmaa vastuseisu tõttu.

Põhiõigussätete puudumine aluslepingutes

25. märtsil 1957. aastal Roomas allkirjastatud Euroopa Aatomienergiaühenduse

(Euratom) ja Euroopa Majandusühenduse (EMÜ) asutamislepingud, millega luuakse Euroopa ühisturg, ei hõlma ühtegi põhiõigusi käsitlevat artiklit. Lepingute koostajate meelest ei õigustanud nende lepingute valdkonnapõhine ülesehitus ja keskendumine peamiselt majandusküsimustele eelkõige poliitiliseks peetavate põhiõigussätete sissetoomist.

Põhiõigussätete puudumine aluslepingutes läks peagi vastuollu tegelikkusega. Ühenduse tegevuse käigus, mis oli küll piiratud majandusvaldkondadega, kerkisid peagi esile

põhiõiguste tunnustamisega seotud küsimused. Näiteks seoses omandiõiguse või mittediskrimineerimisega ühise põllumajanduspoliitika raames või seoses menetlusõigusega konkurentsipoliitika käivitamisel. Isegi rangelt majandus- ja kaubandusalastes suhetes kolmandate riikidega ei saanud ühendus täielikult mööda minna osutamisest universaalsetele väärtustele.

Edusammud

Alles kaksikümmend aastat hiljem toimus esimene märkimisväärne edasimineku. 5. aprillil 1977 võtsid Euroopa Parlament,

nõukogu ja komisjon vastu ühisdeklaratsiooni, milles nad rõhutavad oma soovi „austada oma ülesannete täitmisel ja ühenduse eesmärkide saavutamisel põhiõigusi, mis tulenevad liikmesriikide põhiseadustest ja 4. novembril 1950. aastal Roomas allkirjastatud Euroopa inimõiguste konventsioonist“.

Aasta hiljem, 7. ja 8. aprillil 1978 ühinesid deklaratsiooniga Kopenhaagenis kogunenud üheksa riigi riigipead ja valitsusjuhid.

1. juulil 1987 jõustus uus leping – ühtne Euroopa akt, mille preambulas on

kinnitatud, et allkirjutanud riigid on „jõudnud otsusele töötada koos, et edendada demokraatiat põhiõiguste, eriti vabaduse, võrdsuse ja ühiskondliku õigluse alusel, mida on tunnustanud liikmesriikide konstitutsioonid ja seadused, inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon ning Euroopa sotsiaalharta“. Ühendus peab vajalikuks „esile tuua demokraatia põhimõtteid ning neid siduvate õigusaktide ja inimõiguste järgimist“ välissuhetes. Ühtne Euroopa akt on seega esimene ühenduse põhileping, milles on osutatud nendele mõistetele.

12. aprillil 1989 võttis Euroopa Parlament vastu põhiõiguste ja -vabaduste deklaratsiooni, nagu ta oli Itaalia saadiku Altiero Spinelli initsiatiivil lubanud teha vastuvõetud Euroopa Liidu lepingu projektis, mis aga ei leidnud nõukogu toetust. See deklaratsioon annab põhjaliku ülevaate põhiõigustest, millega ühenduse institutsioonid oma tegevuses peavad arvestama.

Sama aasta detsembris Strasbourgis toimunud Euroopa Ülemkogul võtsid üksteist liikmesriiki (v.a Ühendkuningriik) vastu ühenduse töötajate sotsiaalsete põhiõiguste harta. Harta sai innustust Euroopa

sotsiaalhartast ja teatavatest Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) konventsioonidest. 22. novembril 1989 väljendas Euroopa Parlament kahetsust, et teda harta ettevalmistamisse ei kaasatud ning ei pidanud õigeks seda, et harta ei ole siduva iseloomuga, vastupidiselt sellele, mida Euroopa Parlament oli mitmel korral soovinud.

1990. aasta detsembris Roomas alanud valitsustevahelise konverentsi¹ käigus, mis tipnes Maastrichti lepingu

1. Valitsustevaheline konverents koondab valitsuste esindajaid, kelle ülesandeks on aluslepingute reformimine.

sõlmimisega, püüdis Euroopa Parlament igati saavutada, et valitsused muudaksid põhiõiguste ja -vabaduste deklaratsiooni liikmesriikide jaoks siduvaks. Need pingutused ei kandnud vilja. Deklaratsioon jäi seega vaid Euroopa Parlamendi resolutsiooniks ja tal oli sellisena vaid moraalne tähendus.

Uus samm edasi tehti 1. mail 1999. aastal jõustunud Amsterdami lepinguga. Lepingu artiklis 6 on toodud välja üldine inimõiguste ja põhivabaduste austamise põhimõte. Lepingus nähakse ette sanktsioonid liikmesriikidele, kus neid õigusi „oluliselt ja jätkuvalt“ rikutakse

ning eeskätt teatatakse lepingus, et Euroopa Liiduga ühinemiseks peavad kandidaatriigid neid põhimõtteid austama.

Euroopa Parlament osaleb aktiivselt põhiõiguste harta koostamisel

1999. aasta juunis lüüdis Kölnis kokku tulnud Euroopa Ülemkogu sisse uue käigu, otsustades Euroopa Parlamendi ettepanekul ja eesistujariigi Saksamaa toetusel moodustada tööühma, mille ülesandeks oli töötada välja Euroopa Liidu põhiõiguste harta. See otsus vastas Euroopa Parlamendi väga ammusele

Euroopa Parlamendi delegatsioon osaleb 17. detsembril 1999 tegevust alustanud põhiõiguste harta konvendi töös.

nõudmisele, kuivõrd Euroopa Parlament nägi sellise harta vastuvõtmises ühte oma põhiseaduslikku prioriteeti.

Euroopa Parlamendi liikmed kandsid juhtrolli harta koostamiseks moodustatud konvendis. Esimest korda aluslepingute reformimise kestel tegid Euroopa Parlament, liikmesriikide parlamendid, Euroopa Komisjon ja riigijuhtide isiklikud esindajad ühiseid pingutusi Euroopa Liidu edasiviimiseks.

Samuti oli tegemist esmakordse juhtumiga, kui Euroopa Parlament oli sedavõrd ulatuslikult kaasatud toimingusse,

mis võib viia „põhiseaduslikku laadi” otsuse vastuvõtmiseni.

Euroopa Parlamendi delegatsioon, mida juhatas Íñigo Méndez de Vigo, mängis kõigi osapoolte arvates määravat rolli konvendi tegevuses. Põhiküsimustes, nagu sotsiaalõiguste kaitse, sooline võrdõiguslikkus, bioetika, õigus abielluda ja luua perekonda, mõjutasid Euroopa Parlamendi liikmete seisukohad tööd märkimisväärselt.

„Kõik Euroopa Liidu kodanikud peavad teadma, et nüüdsest [...] on harta assamblee seaduseks. [...] Hartale viidatakse

edaspidi kõigi Euroopa Parlamendi dokumentide puhul, millel on otsene või kaudne seos Euroopa Liidu kodanikega," teatas Euroopa Parlamendi president Nicole Fontaine 7. detsembril 2000. aastal Nice'is, kui Euroopa Parlament, komisjon ja Euroopa Liidu Nõukogu kuulusid ametlikult välja Euroopa Liidu põhiõiguste harta.

Harta preambulas väljendavad liikmesriigid oma soovi „jagada rahulikku, ühistel väärtustel rajanevat tulevikku“. „Euroopa Liit teadvustab oma vaimset ja moraalselt pärandit ning ta on rajatud inimväärikuse, vabaduse, võrdõiguslikkuse

ja solidaarsuse jagamatutele põhiväärtustele; liidu aluseks on demokraatia ning õigusriigi põhimõte“. Harta koondab Euroopa Liidu kodanike ja Euroopa Liidu territooriumil elavate isikute kõik tsiviil-, poliitilised, majanduslikud ja sotsiaalsed õigused. Need õigused jagunevad kuude suurde rühma – väärikus, vabadus, võrdõiguslikkus, solidaarsus, kodanikuõigused ja õiglus.

Võitlus harta lülitamise eest lepingutesse

Euroopa Parlament avaldas 2000. aasta jooksul mitmel korral veendumust, et harta

tuleb läbirääkimiste käigus lülitada uue lepingu koosseisu, tuues seejuures välja, et asjaolu, et harta näol ei ole tegemist siduva õigusaktiga, vähendab selle jõudu. 2000. aasta detsembris sõlmitud Nice'i lepingu puhul ei kandnud Euroopa Parlamendi pingutused vilja, kuid Euroopa Parlament ei loobunud selle nõudmise kordamisest.

Oma 23. oktoobri 2002. aasta resolutsioonis teatas Euroopa Parlament, et avalikkus ei saa rahulduda üksnes harta väljakuulutamise ja pidas õigeks lülitada harta Euroopa Liidu põhiseaduslikku õigusesse.

7. detsember 2000
Parlamendi ja komisjoni president ning nõukogu eesistuja kirjutavad Nice'is põhiõiguste hartale alla.

Harta seisundi tugevdamine oleks eriti sümbolse tähtsusega ajajärgul, kui Euroopa Liit on avanemas Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele, sest see rõhutaks põhimõtteid, mille kohaselt põhiõigused on Euroopa integratsiooni keskmes ning rahustaks samaaegselt nii vanu, uusi kui ka potentsiaalseid liikmesriike.

Seekord võeti Euroopa Parlamendi ja liikmesriikide parlamentide liikmeid kuulda. 2002. aasta veebruaris rakendati tööle uus konvent, mille ülesandeks oli välja töötada põhiseaduse lepingu projekt. Konvendi töömeetod põhines

harta väljatöötamist koordineerinud konvendi tööol.

Konvendi töö tulemusena koostatud põhiseaduse lepingu projekt sisaldas nimetatud hartat. Kuid leping, mis kiideti heaks enamiku liikmeriikide² poolt, pörkus Prantsusmaa valijate vastuseisule, kes lükkasid lepingu 29. mai 2005. aasta referendumil tagasi, ning kolm päeva hiljem tegid sama ka Madalmaade valijad. Projekt suunati ümbertegemisele.

2. Välja arvatud (*opt-out*) Ühendkuningriigid ja Poola, kes nõudsid mitmete eritingimuste kehtestamist.

13. detsembril 2007 allkirjastati Lissaboni leping. Lepingu artiklis 1a nimetatakse põhiväärtuste tunnustamist Euroopa Liidu aluseks. Kuigi leping ei hõlma hartat, nagu oli soovinud Euroopa Parlament, on selle artiklis 6 sätestatud, et hartal on aluslepingutega võrdne õigusjõud.

Et tähistada kõigi Euroopa Liidu kodanike õiguste ametlikku tunnustamist, toimuski 12. detsembril 2007 eespool nimetatud pidulik tseremoonia Euroopa Parlamendis. Just Euroopa Parlament on nende õiguste otsene esindaja.

B. Põhiõiguste amet

Euroopa Parlament kui kodanike õiguste austamise järelevalvaja

Euroopa Parlament on veendunud, et inimõiguste rikkumisega väljaspool Euroopa Liitu ei ole võimalik võidelda, kui sedasama ei tehta ka Euroopa Liidu sees. Siin on mängus institutsioonide tegevuse usaldusväärsus.

Üksnes põhiõiguste väljakuulutamist ei piisa, tuleb tagada ka nende õiguste austamine.

Alates 1992. aastast tegutseb Euroopa Parlamendi juures kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon. Komisjoni pädevuses on kõik Euroopa Liidu kodanike tegevusega seotud valdkonnad – kodakondsus, põhiõigused, diskrimineerimine, isikuandmete kaitse jne.

Alates 1993. aastast koostab see parlamendikomisjon igal aastal aruande põhiõiguste kaitse kohta Euroopa Liidus. Alates 2000. aastast põhineb aruanne põhiõiguste hartal.

Reaalsest põhiõiguste rikkumisest hoiatab Euroopa Parlament oma seisukohavõttudega

liikmesriike, Euroopa Liidu institutsioone, valitsusväliseid organisatsioone ja kodanikuühendusi. Iga-aastased aruanded hõlmavad institutsioonidele ja liikmesriikidele esitatavaid soovitusi ning varasemates aruannetes käsitletud probleemide uut ülevaadet.

Kui mõnes Euroopa Liidu liikmesriigis peaks tekkima tõsine kriis ning seal rikutaks rängalt ja ilmselt inimõigusi, oleks Euroopa Parlament tänu oma iga-aastastele aruannetele suuteline täitma lepingutes sätestatud hoiatussüsteemi raames oma järelevalveorgani rolli ja pöörduma nõukogu

poole võimalike sanktsioonide kehtestamiseks.

Lisaks taolistele äärmuslikele võimalustele aitab Euroopa Parlament täiustada õigussüsteemi ning jälgib põhiõigustest kinnipidamist. Seejuures ei ole Euroopa Parlament kõhelnud algatamast mitut kohtumenetlust Euroopa Kohtus. Üks neist menetlustest oli suunatud perekonna taasühinemise direktiivi vastu. Teine käsitles lennureisijate isikuandmete edastamist Ameerika Ühendriikidele. Euroopa Parlament oli seisukohal, et Euroopa Liit on mainitud riigi taotlustele liialt järele andnud.

Parlamendi võitlus põhiõigustega tegeleva ameti loomise eest

Selle järelevalveülesande täitmisel nõudsid käsitletavate küsimuste ulatus ja keerukus eraldi sõltumatu asutuse moodustamist. Euroopa Parlament rõhutas selle vajalikkust.

Euroopa Ülemkogu ühines parlamendi seisukohaga. 13. detsembril 2003 otsustas ta laiendada Rassismi ja Ksenofoobia Euroopa Järelevalvekeskuse (EUMC) volitusi ja muuta see Euroopa Põhiõiguste Ametiks.

Ministrite nõukogu ja Euroopa Parlamendi vahel algasid läbirääkimised. Nende tulemused vastasid mitmes küsimuses Euroopa Parlamendi ootustele.

- Ameti, eeskätt selle teadusnõukogu õigusliku jõu ja sõltumatuse suurendamine.
- Euroopa Parlamendi osalemine ameti volituste ja struktuuri kindlaksmääramisel.
- Parima võimaliku koostoime saavutamine eeskätt tiheda koostöö abil Euroopa Nõukogu ja liikmesriikide asutustega.

1. märtsil 2007. aastal toimus Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti ametlik asutamine. Ameti eelarve on 14 miljonit eurot ja see peab 2012. aastaks suurenema 22 miljonile eurole. Eeskätt on tegemist nõuandva asutusega ühenduse ja liikmesriikide institutsioonide jaoks, mis aitab samas kaasa avaliku arvamuse kujundamisele ning teabe ja andmete edastamisele.

Õiguslike piirangute tõttu on ameti tegevusvaldkond piiratud Euroopa Liidu ja liikmesriikide tegevusega ühenduse õigusaktide kohaldamisel. Liikmesriikide tegevus väljaspool seda valdkonda ei kuulu

ameti pädevusalasse, kuid selle tegevuse jälgimise kohustus lasub Euroopa Nõukogul.

Sarnaselt teiste institutsioonidega võib Euroopa Parlament pöörduda ameti poole uurin-gute läbiviimiseks, seejuures uuringute läbiviimiseks õigusloomega seotud ettepa- nekute kohta. Samas on ameti ülesanded lihtsast nõuande- funktsioonist oluliselt laiemad.

Amet peaks võimaldama ins- titutsioonidel ja liikmesriikidel jälgida poliitilist arengut põhiõi- guste valdkonnas, avastada uusi probleeme ja võrrelda pakutud lahendusi. Koostöö Euroopa

Liidu institutsioonide, liikmesrii- kide ametiasutuste ja kodaniku- ühendustega peaks ergutama arutelu ja viima konsensuseni, mis rikastaks Euroopa Parla- mendi seisukohti põhiõigus- tega seotud küsimustes.

2. Põhiõiguste rakendamine

Euroopa Parlamendi roll ei piirdu põhiväärtuste väljakuulutamise ja nende järgimise järelevalvega tegelevate asutuste loomisega. Euroopa Parlamendi ülesandeks on samuti Euroopa Liidu tegevuse edasiarendamine, arutelu tekitamine ja oma seisukoha ülekandmine kõikidesse õigussätetesse, mis võetakse vastu neis valdkondades, mida Euroopa Parlament peab esmatähtsaks.

A. Naiste õigused

Soolist võrdõiguslikkust on juba Euroopa ülesehitamise algusaegadest peale käsitletud ühenduse ühe alusväärtusena.

Kui 1957. aasta Rooma lepingus oli sooline võrdõiguslikkus tagatud ainult töötasu valdkonnas, siis Euroopa Kohtu praktika, õigusloome edasiarenemise käigus ning aluslepingute, eeskätt Amsterdami lepinguga toodud muudatuste järgselt tunnustatakse juba rohkem naiste õigusi.

Eeskätt on liigutud võrdse töötasu juurest edasi võrdsete tööhõives osalemise tingimuste juurde. Alates 1975. aastast on vastu võetud kaheksa direktiivi, mille eesmärk on tagada meeste ja naiste võrdõiguslikkus töötasu, tööturule

juurdepääsu, kutsehariduse ja sotsiaalkindlustuse mõistes, samuti tagada rasedate ohutus ja tervisekaitse töökohal.

Euroopa Parlament on algusest peale töötanud selle nimel, et naiste õiguste kaitset käsitletak Euroopa Liidu prioriteetse poliitilise suunana. Tuvastanud, et naiste diskrimineerimine jätkub vaatamata sellele, et Euroopa õigusaktid on suunanud võrdõiguslikkuse tagamisele, moodustas Euroopa Parlament 1979. aastal eraldi parlamendikomisjoni, mis tegeleb eranditult naiste õiguste küsimusega. Mainitud komisjon (niinimetatud FEMM komisjon)

1994. aasta Sahharovi auhinna laureaat Taslima Nasreen

on sellest ajast jälgitud võrdõiguslikkuse põhimõtte täitmist ja selle edendamist kolmandates riikides.

Samaaegselt moodustas Euroopa Parlament vajadustest lähtuvalt veel kaks uurimiskomisjoni – ühe 1979. aastal, mis tegeles naisküsimumusega, ja teise 1981. aastal, mis uuris naiste olukorda Euroopas.

Olles võtnud erinevaid meetmeid, surus Euroopa Parlament teataval määral nõukogule ja komisjonile oma tegutsemistahet peale.

Euroopa Parlamendi huviorbiiti kuulub nii inimkaubandus,

mille ohvriks olevaid naisi kasutatakse ära seksuaalselt, kui ka perevägivalla juhtude sagenemine. Euroopa Parlament on lakkamatult kutsunud teisi institutsioone võtma meetmeid nende ilmingute tõkestamiseks. Pärast 1997. aasta resolutsiooni, milles parlament tegi ettepaneku kuulutada 1999. aasta naiste ja tütarlaste vastase vägivallaga võitlemise Euroopa aastaks, võttis Euroopa Liit vastu ELis ja väljaspool seda rakendatava tegevuskava – programmi DAPHNE, mis võeti vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu kaasotsustamismenetluse teel.

8. märtsil 2007 pidi Euroopa Parlamendi president Hans-Gert Pöttering aga eespool nimetatud komisjoni korraldatud seminari avamisel pärast assamblee olulise rolli äramärkimist siiski tunnistama, et vaatamata üleeuroopalistele edusammudele diskrimineerimise kaotamises ja võrdsete võimaluste loomises, jääb väga palju siiski veel teha.

14. märtsil 2007. aastal nõudis Euroopa Parlament taas Euroopa Komisjonilt jälgimist, et töötasu võrdsuse põhimõte ei jääks üksnes vagaks sooviks. Parlament soovib, et toetataks isapuhkust, meetmeid naiste

vastu suunatud vägivalaaktide tõkestamiseks, sisserännanud naiste lõimimist, et naiste õigustega arvestataks välisuhtluses ning et probleemidesse kaasataks meedia.

Euroopa Parlament tunneb samuti muret puuetega naiste ja kinnipidamisasutustes viibivate naiste pärast ning vajaduse pärast ühitada õpinguid ja pereelu.

Kõikide nimetatud algatustega on Euroopa Parlament märkimisväärselt toetanud Euroopa Liidu põhiõiguste hartasse sellise sätte lülitamist, mille kohaselt tagatakse meeste

ja naiste võrdõiguslikkus „kõikides valdkondades“.

B. Vähemuste õigused

Euroopa Parlament on samuti mänginud teerajaja rolli rahvusvähemuste õiguste kaitsel, leides, et kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse säilitamine on ülioluline, tagamaks Euroopa Liidu stabiilsust ja rahu Euroopa kontinendil.

Alates 1981. aastast on Euroopa Parlament nõudnud ühenduse piirkondlike keelte ja kultuuride harta ning vähemusrahvuste harta loomist. 9. veebruaril 1994 võttis Euroopa Parlament

vastu resolutsiooni, milles ta innustab liikmesriike tunnustama oma vähemuskeeli ja võtma vastu vajalikud õigus- ja haldusnormid piirkondlike ja vähemuskeelte säilitamiseks ja edasiarendamiseks. Sellest ajast peale on Euroopa Parlament jätkuvalt nõudnud meetmete võtmist, mis kaitseksid keeli, mida käsitletakse „vähelevinud keeltena“.

8. juunil 2005 võttis Euroopa Parlament vastu olulise resolutsiooni usuliste ja poliitiliste vähemuste kaitse kohta laiendatud Euroopa Liidus. Selles juhib ta eeskätt tähelepanu poliitika ebajärjekindlusele vähemuste

osas – ehkki vähemuste kaitse on Kopenhaageni kriteeriumide (nõukogu 1993. aastal sõnastanud kriteeriumid kandidaatriikide jaoks) osa, puudub standard ühenduse vähemuste poliitikas, samuti puudub ühendes arusaamine, keda saab pidada vähemusse kuuluvaks.

Euroopa Parlament teeb ettepaneku määrata kindlaks rahvusvähemuse mõiste, lähtudes seejuures Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 1993. aasta soovitusest. Selle määratluse puhul on toodud välja asjaolu, et vähemustel on elukohariigiga „tugevad ja püsivad“ sidemed ning neil on

„spetsiifilised etnilised, kultuurilised, usulised või keelelised eripärad“. Vähemused peavad olema „piisavalt representatiivsed, kuid väiksemaarvulised kui ülejäänud elanikkond ning nad soovivad üheskoos kaitsta oma ühist identiteeti, eeskätt oma kultuuri, traditsioone, usku või keelt“. Euroopa Parlament leiab samuti, et rahvusvähemuste aktiivne kaasamine otsuste tegemisse on nende lõimimise üheks tõhusamaks meetodiks.

Ülejäänud nimetatud ohustatud rühmad on sisserändajad, homoseksuaalsed isikud, puudega isikud, keelevähemuste esindajad ning naised,

28. november 2006
Koreograaf ja flamenkotantsija
Joaquín Cortes Euroopa Parlamendis

seejuures eeskätt rahvusvähemuste hulka kuuluvad naised. Tunnistades liikmesriikide vajakajäämisi Rooma lepingu artikli 13 alusel võetud meetmete rakendamisel, innustab resolutsioon institutsiooni ja liikmesriike mõistma otsustavalt hukka nimetatud vähemuste mis tahes vormis diskrimineerimise.

Euroopa Parlamendi erilist tähelepanu on pälvinud romide kogukond, mis on ajaloo vältel küll kõvasti kahanenud, kuid millest sai pärast Euroopa Liidu laienemist Euroopa üks suuremaid vähemusi (15 miljonit inimest).

31. jaanuaril 2008 väljendas Euroopa Parlament veel kord toetust romidele, mõistes kategooriliselt hukka mis tahes kujul rassismi ja diskrimineerimise, mis romidele osaks on langenud. Euroopa Parlament leiab, et Euroopa Liit ja liikmesriigid jagavad selle rahva lõimimise eest ühist vastutust.

C. Võitlus fašismi, rassismi, ksenofoobia ja antisemitismi sagenenud ilmingute vastu

Euroopa Parlamendi püsistegevuseks on ka võitlus fašismi, rassismi, ksenofoobia ja antisemitismi vastu. Selliste

29. november 2005
Võitlus rassismi vastu

nähtuste esilekerkimine ohustab tõsiselt õigusriigi põhimõtet ja demokraatiat üldiselt. Vajalik on pidev valvelolek.

Euroopa Parlament on mänginud juhtivat rolli selles valdkonnas Euroopa Liidu reaalse poliitika järkjärgulisel väljatöötamisel.

1973. aastal esitas Briti parlamendisadik Dick Taverne esimest korda kirjalikult vastava küsimuse, milles ta tundis muret ksenofoobia ja rassilise diskrimineerimise ilmingute sagenemise pärast ja küsis komisjonilt, mida on selle pidurdamiseks võimalik ette võtta.

1984. aastal loodi vastav uurimiskomisjon. Komisjon tegi oma tööst kokkuvõtte 1985. aasta novembris. Sel ajavahe-mikul korraldatud kuulamistest ilmnis selgelt ksenofoobia suurenemine Euroopa Liidus. Komisjoni aruandes esitati soovitud teabelevi ja hariduse valdkonnas, samuti soovitati aruandes kõigil Euroopa institutsioonidel olla nende nähtuste suhtes eriti tähelepanelik.

Euroopa Parlamendi pingutused kandsid vilja 1986. aasta juunis, kui Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon võtsid selles küsimuses vastu ühisdeklaratsiooni. 1989. aastal

moodustas Euroopa Parlament uue uurimiskomisjoni, mis soovitas eeskätt valitsustel uurida võimalusi anda sisserännanud isikutele teataval tingimustel õigus osaleda valimistel.

Jätkuva Euroopa Parlamendi surve all töötas Euroopa Komisjon seejärel välja direktiivid ja tegevuskavad, mis olid liikmesriikidele suunisteks võitluses rassismi, ksenofoobia ja antisemitismiga. Euroopa Parlament toetas neid algatusi ja nõudis, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid kohaldaksid Euroopa Liidu üldist rassismivastase võitluse strateegiat ja

mõistaksid hukka sallimatuse ja genotsiidide eitamise.

Oma iga-aastases aruandes põhiõiguste kaitse olukorra kohta Euroopa Liidus annab Euroopa Parlament selle-teemalise ülevaate. Euroopa Parlament ei ole kõhelnud hoiatamast liikmesriike, kus võivad tekkida ksenofoobiat või rassismi soosivad liikumised.

D. Võitlus homofobia vastu

Euroopa Parlament on viinud võitluse homofobia vastu uuele tasemele, tundes muret leviva viha pärast gei- ja lesbi-kogukondade ning bi- või

transseksuaalsete isikute vastu teatavates Euroopa riikides. Euroopa Parlament täheldas murettekitavaid juhtumeid, nagu võrdsust nõudvate ürituste või geiparaadide keelustamist, ning kutsus liikmesriike üles jälgima, et mainitud kogukondade liikmetesse suhtutaks samasuguse austusega ning tagataks neile sama väärikus ja kaitse kui ülejäänud ühiskonnale.

Oma 18. jaanuari 2006. aasta ja 26. aprilli 2007. aasta resolutsioonides kutsus Euroopa Parlament „liikmesriike ja komisjoni üles teravalt hukka mõistma homofobiast

tingitud vihakõnesid või vihkamisele ja vägivaldale õhutamist ning tagama, et austatakse kõikide inimõigustealaste põhilepingutega tagatud meelevalduste vabadust“.

E. Inimõigusi arvestava sisserändepoliitika suunas

Euroopa Parlament on olnud alati seisukohal, et sisserändepoliitika peab arvestama Euroopa Liidus kaitstavate põhiväärtustega.

Kaks aastat enne seda, kui Euroopa Parlamenti hakati valima otsevalimiste teel, nõustus parlament

12. detsembri 1977. aasta resolutsioonis ebaseaduslikku siserännet ning ebaseaduslikku tööhõivet vältivate ja taunivate eesmärkidega, kuid avaldas kahetsust, et täielikult eirati olulist põhimõtet, mille kohaselt peavad tööandjad austama ebaseaduslikult sisserännanud töötajate töökohustuste täitmisest tulenevaid õigusi.

Võimatu on üles lugeda Euroopa Parlamendi hilisemaid seisukohavõtte, millega on nõutud teistelt institutsioonidelt jõulist küsimusega tegelemist. Järjest enam on neid nõudmisi ka kuulda võetud. Samas on veel palju teha.

Euroopa Ülemkogu 1999. aasta Tampere kohtumise järeldustes on leitud, et Euroopa Liit peaks märkimisväärselt ühtlustama liikmesriikide õigusakte, mis reguleerivad kolmandate isikute riiki sisenemise ja riigis elamise tingimusi ning tagama võrdse kohtlemise nendele kolmandate riikide kodanikele, kes elavad liikmesriikide territooriumil õiguspäraselt, samuti tegema pingutusi sisserännanud isikute lõimimiseks.

Võttes arvesse Euroopa Parlamendi korduvaid ettepanekuid, otsustas Euroopa Ülemkogu astuda võitlusse ebaseadusliku sisserände ja seda ära kasutava

organiseeritud kuritegevuse vastu. 2002. aasta veebruaris võeti vastu ebaseadusliku sissērände vastase võitluse üldine tegevuskava. 2002. aasta juunis võtsid liikmesriigid Euroopa Ülemkogu Sevilla kohtumisel kohustuse kiirendada Tampere vastu võetud tegevuskava rakendamist, töötades välja ühise varjupaiga- ja sissērändepoliitika, mis sisaldab kahte eraldiseisvat, kuid samas omavahel tihedalt seotud küsimust.

Euroopa Parlamendi seisukohast oli tehtud mitmeid edusamme, kuid oluline oli välja töötada üldine lähenemisviis.

2002. aasta oktoobris, kui toimus arutelu pagulasseisundi andmise miinimumnõuete üle, nõudis Euroopa Parlament pagulastele paremate kodanikuühiskonda lõimimise tagatiste andmist ning et tagakiusamisohu hindamisel võetaks arvesse selliseid asjaolusid nagu põgeniku sugu, seksuaalne sättumus ja tervislik seisund.

Euroopa Parlamendi nõutud üldine lähenemine leidis väljenduse 2006. aasta detsembris Euroopa Ülemkogu poolt sissērände küsimuse kohta vastuvõetud järeldustes. Euroopa Parlamendi jaoks saab

sissērändepoliitika olla ainult üldine (õiguspärane sissēränne, õigusvastane sissēränne, ühine areng). Selline lähenemine, mis keskendub tegevusprioriteetidele Aafrikas ja Vahemerel, peab tipnema vastava poliitika kindlaksmääramise ja sidusa tegevusega, mis aitab lahendada probleeme mitmes erinevas asjaomas valdkonnas – välissuhted, arengupoliitika, tööhõive, aga ka kohtupidamine, vabadus ja julgeolek. Kõige selle juures ei tohi unustada põhiõiguste austamist.

Lõpuks saavutas Euroopa Parlament nõukogu nõusoleku, et kui riiklikud õigusnormid

on üldistest õigusaktidest leebemad, siis nende kohaldamist ei vaidlustata ning samuti, et alaealiste juurdepääs haridussüsteemile toimub samadel alustel kui asukohariigi kodanike puhul.

Lisaks sellele nõudis Euroopa Parlament 2006. aasta novembris tõhusamate inimkaubanduse vastaste meetmete kehtestamist ja ohvrite kaitsmist karistamise asemel. Euroopa Parlament soovitas komisjonile, milliseid meetmeid tuleks võtta ohvrite kaitsmiseks, ja rõhutas, kui vajalikuks ta peab, et liikmesriigid võtaksid oma õigussüsteemi kiiresti

üle direktiivi ohvritele väljastatavate elamislubade kohta.

F. Eraelu kaitse

Euroopa Parlamendi praeguseks mureks on isikute eraelu kaitse uue tehnoloogia, eeskätt Interneti kasutamisega seotud rünnete eest. Siinkohal tuleb eriti oluliseks pidada andmekaitsega seotud küsimusi.

Nii on Euroopa Parlament aktiivselt sekkunud küsimustesse, mis on seotud telefonioperaatorite kohustusega säilitada ajutiselt telefonikõnede andmeid. On arusaadav, et terrorismiga tuleb võidelda,

kuid seejuures peavad üksikisiku vabadused olema kaitstud. Seepärast tuleb säilitada minimaalse aja jooksul ainult hädavajalikul määral andmeid ning nende suhtes tuleb kohaldada õiguslikke kaitsemeetmeid.

Sama probleemiringi raames on Euroopa Parlament tundnud huvi küsimuse vastu, mis on seotud Ameerika Ühendriikide ametiasutuste poolt lennukompaniidelt nõutavate reisijate isikuandmete edastamisega. Euroopa Parlament on nõudnud, et tagataks eraelu puutumatus ja ühenduse õigusnormide täitmine.

2003. aasta oktoobris võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni, milles nõutakse, et isikuandmeid oleks lubatud edastada kolmandatele isikutele ainult juhul, kui sellega ei kaasne väljastpoolt Ameerikat pärit reisijate diskrimineerimist, kui reisijad on andmete edastamisega selgesõnaliselt nõus ja kui on kindlaks määratud edasikaebamismenetlused.

Kuivõrd Euroopa Parlamendi arvates ei vastanud Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vaheline kokkulepe nimetatud tingimustele, pöördus Euroopa Parlament Euroopa Kohtusse. Euroopa Kohus kuulutas oma

30. mai 2006. aasta otsusega kokkuleppe sõlmimise otsuse kehtetuks, kuid vaidlustas ainult kokkuleppe sõlmimise õigusliku aluse, mitte kokkuleppe sisu. Euroopa Parlamendi kaebused põhiõiguste rikkumise kohta jäid vastusetu. Kuigi Euroopa Parlamenti ei kaasatud hiljem sõlmitud uue kokkuleppe ettevalmistamisse, ei ole Euroopa Parlament loobunud võitlusest selles valdkonnas.

Euroopa Parlamendi huviorbiidis on samuti Interneti otsingumootorid, eeskätt Google. Parlament on korraldanud kuulamise, millele

järgnevad tulevaste kuude jooksul selged meetmed.

Ning lõpuks on Euroopa Parlament osalenud aktiivselt Euroopa andmekaitseinspektori institutsiooni loomisel. Tegemist on 2003. aastal rajatud sõltumatu asutusega. Andmekaitseinspektori ülesanne on tagada sarnaselt liikmesriikide vastavate asutustega kodanike andmekaitsealastest õigustest kinnipidamine.

Selleks jälgib asutus isikuandmete töötlemist Euroopa Liidu institutsioonides ja asutustes. Samuti peab asutus edendama liidu institutsioonides

häid tavasid ning tegema isikuandmete ühetaoliseks kaitsmiseks koostööd sarnaste ametiasutustega.

3. Euroopa Parlament – kodaniku kaitsja

Euroopa Parlament on otsustanud võidelda salastamise vastu haldusküsimustes. Ta leiab, et institutsioonide tegevuses peab olema tagatud läbipaistvus, mis on esmatähtis selleks, et võimaldada kodanikel osaleda poliitilistes protsessides ja kontrollida ühenduse institutsioonide ja asutuste tegevust. Ajajärgul, kui Euroopa Liidus on täheldatud probleeme poliitilise legitiimsusega ja kui esineb teatavate isikute skeptilisi seisukohavõtte, peab Euroopa Parlament hädavajalikuks muuta õigusloomeprotsess avalikkusele kättesaadavamaks ning peab oluliseks, et läbipaistvus tugevdaks Euroopa

Liidu demokraatlikku olemust ning tõstaks kodanike usaldust institutsioonide vastu.

A. Õigus saada teavet

Euroopa Parlament soovib, et tema tegevus oleks üldsusele teada ja mõistetav. Selleks on ta avanud üldsusele juurdepääsu istungitele ja komisjonides toimuvatele aruteludele. Vastuvõetud raportid, arvamused ja otsused on samuti üldsusele kergesti kättesaadavad, kusjuures Euroopa Parlament on kodanike käsutusse andnud elektroonilise registri, mille kaudu on võimalik eri dokumentidele

juurde pääseda. Euroopa Parlament võitleb ka selle eest, et läbipaistvuspõhimõtet kohaldaksid teisedki institutsioonid ja ühenduse asutused.

1988. aastal väljendas Euroopa Parlament seisukohta, et õigus saada teavet kuulub Euroopa kodanike põhivabaduste hulka ning seda õigust peab Euroopa Ühendus sellisena tunnustama. Võttes eeskuju Euroopa Nõukogu soovitudest ning Taani ja Madalmaade seadustest, kutsus Euroopa Parlament komisjoni esitama õigusloomega seotud ettepanekut avaliku halduse avalikustamise kohta.

Teadlikum tegevus teabe saamise õiguse valdkonnas algas alles 1990. aastatel. 1993. aastal võttis komisjon vastu teatise, milles oli esmakordselt mainitud põhimõtte, mille kohaselt peab olema tagatud õigus pääseda juurde haldusdokumentidele. 6. detsembril 1993 võeti vastu komisjoni ja nõukogu ühine käitumisjuhend seoses üldsuse juurdepääsuga dokumentidele. See õigus lisati 1996. aastal ka Euroopa Ühenduse asutamislepingusse ja see sisaldub põhiõiguste hartas. Selles on sätestatud, et „igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on

liikmesriigis, on õigus tutvuda Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidega”.

Kolme institutsiooni avaldatud iga-aastastest aruannetest ilmneb, et alates 30. maist 2001, kui jõustus määrus, millega tagatakse üldsuse juurdepääs dokumentidele, on juurdepääsutaotluste arv järjest kasvanud. Institutsioonid on suurendanud jõupingutusi oma dokumentide kättesaadavaks tegemiseks Interneti kaudu. Need pingutused on olnud edukad. Alates sellest, kui Euroopa Liidu Teataja on kättesaadav arvutivõrgu vahendusel, on väljaande kuutellimuste arv

kasvanud 23 000 tellimusest 8 miljoni külastuskorraneni kuus.

Euroopa Parlament soovib kodanike muresid kuulda võtta ning seetõttu püüab ta äärmise hoolega vastata kõikidele esitatud küsimustele. Üldsuse käsutuses on eraldi postkast küsimuste esitamiseks, kuid ka Euroopa Parlamendi liikmetele ettepanekute tegemiseks. Sama põhimõtet kohaldavad ka teised institutsioonid, kuivõrd asutamislepingu artiklis 21 on sätestatud iga kodaniku õigus pöörduda Euroopa Liidu institutsioonide poole mõnes Euroopa Liidu keeles ja saada vastus samas keeles.

B. Petitsiooniõigus

Euroopa Liidu iga kodanik või liidu liikmesriigis elav füüsiline isik või registreeritud juriidiline isik võib üksikult või koos teiste kodanike või isikutega esitada Euroopa Parlamendile petitsiooni küsimuses, mis kuulub Euroopa Liidu pädevusse ja mis isikut otseselt puudutab. Sellised petitsioonid annavad Euroopa Parlamendile võimaluse juhtida tähelepanu Euroopa kodanike õiguste rikkumisele liikmesriigi, kohalike ametiasutuste või muude institutsioonide poolt.

Igal aastal saabub Euroopa Parlamendi petitsioonikomisjonile enam kui tuhat petitsiooni. Petitsioonikomisjon võib leida, et mõni petitsioon väärrib laialdasemat arutelu ja võib erandkorras esitada Euroopa Parlamendile täiskogu istungil vastuvõtmiseks raporti või viia küsimuses läbi uurimise. Seega on petitsioonikomisjonil oluline roll kodanike õiguste kaitsel, kuna ta leiab kodanike igapäevaelus kerkivatele probleemidele ja muredele asjakohaseid lahendusi. Lisaks sellele aitab petitsioonikomisjoni töö kaasa ühenduse õiguse ja selle elluviimise demokraatliku juhtimise tõhustamisele.

C. Euroopa ombudsman

Euroopa Parlamendi ametisnimitatud ombudsman täidab oma ülesandeid sõltumatult ning üksnes Euroopa Kohtul on õigus tema tegevusse sekkuda, kui ombudsman ei täida oma kohuseid. Ombudsmani ülesandeks on menetleda kaebusi, mis on seotud haldusomavoliga Euroopa Liidu institutsioonides ja asutustes. Ombudsmanile võib kaebuse esitada iga Euroopa Liidu kodanik ja iga füüsiline või juriidiline isik, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on Euroopa Liidus. Ombudsmanil on õigus alustada uurimist ka omal algatusel.

Ombudsman püüab talle esitatud kaebusi lahendada kokkuleppe teel asjaomase institutsiooni või asutusega. Kui lepituskatse ebaõnnestub, võib ombudsman anda soovitusi juhtumi lahendamiseks, kui neid ei järgita, võib ombudsman esitada Euroopa Parlamendile eriaruande. Tegelikult saab väga palju küsimusi sõbraliku lahendi. Küsimused, mis on andnud alust eriaruande esitamiseks, on seotud läbipaistvusega ja kodanike poolt komisjonile esitatud kaebuste läbivaatamisega. Ombudsman on käivitanud uurimisi omal algatusel seoses dokumentidele

juurdepääsuga, heade haldustavadega ja ühenduse teenistusse vastuvõtmisega seotud vanusepiirangutega. Ombudsmani aastaaruande ja soovitude mittetäitmisel esitatavad eriaruanded vaatab läbi Euroopa Parlament. Selline menetlus pakub kodanikule kohtuasutuse poole pöördumisest lihtsama ja odavama mehhanismi, mis säilitab menetluse tiheda sideme Euroopa Parlamendiga, kellel on sel juhul delikaatsete probleemide lahendamisel viimane sõna.

TEINE OSA

ÜLEMAAILMNE VÕITLUS VÄLJASPOOL EUROOPA LIITU

Euroopa Parlament on oma asutamisest peale tõestanud, et võitlus inimõiguste kaitsmise eest on ülemaailmne võitlus, mis ületab riigipiire ja poliitilisi süsteeme. Nii on Euroopa Parlament võidelnud vabaduse eest niihästi nõukogude okupatsiooni kui ka paremäärmusliku sõjaväelise diktatuuri all kannatavates riikides, nii Euroopas kui Aafrikas, nii Aasias kui Lõuna-Ameerikas.

Euroopa Parlament on vaeeldamatult mänginud juhtrolli olukorra teadvustamisel üleeuroopalisel tasandil. Ta on vabam kui nõukogu või komisjon, kes gutusevad rangelt

aluslepingutega sätestatud raamistikus, ning seetõttu on just Euroopa Parlament käivitanud arutelu poliitilise liidu teemal, ilma milleta väärtuste edendamine ei saa toimuda maksimaalselt tõhusalt.

Selle igapäevase võitluse käigus on Euroopa Parlament suutnud kasutada legitiimsust, mille talle annab asjaolu, et ta esindab 500 miljonit elanikust koosnevat valijaskonda, lisaks sellele on ta ära kasutanud ka kõiki, tösi küll, piiratud võimalusi, mida pakuvad talle aluslepingud. Euroopa Parlamendi seisukohalt ei ole inimõigustega seotud küsimusi võimalik

käsitleda eraldiseisvana, vaid need peavad kuuluma üldisesse kolmandate riikide suhtes rakendatavasse strateegiasse.

Lisaks sellele töötab Euroopa Parlament ka nõukogu ja komisjoni suunal, et Euroopa Parlamendi tegevus lülitataks Euroopa Liidu välispoliitika kõikidesse, sealhulgas ka majanduspoliitilistesse valdkondadesse, ning et kasutataks kõiki poliitilisi ja majanduslikke meetmeid põhioõiguste kaitsega seotud eesmärkide saavutamiseks.

Kuivõrd Euroopa Parlament peab andma oma nõusoleku

teatavate rahvusvaheliste kokkulepete, eeskätt assotsieerimis- või koostöölepingute kohta, võib ta nõusolekust keeldumisega kasutada seda õigust blokeerimisvahendina. Euroopa Parlamendile antud pädevus eelarveküsimustes võimaldab tal samuti algatada või mõjutada teatavaid Euroopa Liidu tegevussuundi.

Tänu oma iga-aastasele raportile inimõiguste olukorra kohta ja korrapärasele resolutsioonidele, millega juhitakse tähelepanu probleematilistele olukordadele, on Euroopa Parlamendil õnnestunud suunata asjaomaseid valitsusi

muutma elluviidavat poliitikat. Ühise välispoliitika valdkonnas vastuvõetud Euroopa Parlamendi resolutsioonid ei ole siduva jõuga. Seega peab Euroopa Parlament kasutama maksimaalselt ära oma veenmisjõudu ja legitiimsust, mida talle annavad üldised otsevalimised. Nõukogu ja komisjoni mõjutamiseks saab ta tugineda avalikule arvamusele ja valitsusvälistele organisatsioonidele.

Täiskogu istungil vastuvõetud resolutsioonid võivad avaldada märkimisväärset survet kriitiliste olukordade puhul, mis nõuavad kiiret reageerimist. Euroopa Parlamendi president

ning parlamendikomisjonide ja delegatsioonide juhid astuvad korrapäraselt samme, et nõukogu, komisjoni ja liikmesriikide valitsuste võetud meetmed oleks asjakohased.

Lühidalt ei ole Euroopa Parlament kunagi kõhelnud kasutamast mis tahes vahendeid, et kaitsta inimeste põhiõigusi kogu maailmas.

1. Võitlus Euroopa diktatuuride vastu

Üheks peamiseks Euroopa Parlamendi tegevussuunaks on olnud võitlus diktatuuride vastu, olgu siis niinimetatud parempoolsete või vasakpoolsete diktatuuride vastu, mis on rõhunud mitmeid riike, kuid nad alles püüdesid Euroopa Liidu liikmeks saamise poole.

Ajal mil Euroopa Parlament koosnes riikide parlamentide saadikutest, ei olnud tema ülesanne arutleda rahvusvaheliste sündmuste üle. Samas ei kõhelnud Euroopa Parlament nende küsimustega tegelemast ka mitmete Euroopa riikide jaoks väga raskete aastate kestel.

Pärast seda, kui Euroopa Parlamenti hakati valima otsevalimise teel, jätkus ja süvenes võitlus veelgi.

Pärast autoritaarsetest režiimidest vabanemist pöördusid need riigid Euroopa Liidu poole ja alustasid ühinemisprotsessi. Euroopa Parlament, kes pidi andma ühinemislepingutele oma nõusoleku, jälgis ülimalt tähelepanuga kandidaatriikide edusamme seoses ühiskonna demokratiseerimise ja inimõiguste austamisega, jõudmaks Euroopa Liidu tasemeni. Parlament jälgis põhjalikult olukorra arengut neis riikides, samuti ka komisjoni iga-aastaseid

aruandeid. Euroopa Parlamendi tähelepanekud on seda kaalukamad, et parlamendil on võimalik ühinemislepingutele nõusoleku andmisest keelduda. Seda võimalust ei ole seni tulnud siiski kordagi kasutada.

A. Lõuna-Euroopa – pikk tee demokraatiani

Kuivõrd teisel pool raudset eesriiet toimis tõhus tsensuur, ei olnud asjaomaste riikide kodanikel, välja arvatud äärmiselt väikesel vähemusel, võimalust saada teada Euroopa Parlamendi seisukohavõttudest.

Seevastu oli Euroopa Parlamendi toetus demokraatiale avalikult hästi teada Kreekas, Hispaanias ja Portugalis ajal, kui nendes riikides valitses diktatuur, ning see mõjutas ka diktatuuride kukutamist.

Oma suhetes nende kolme Lõuna-Euroopa riigiga võttis Euroopa Parlament kiiresti omaks suhtumise, mis sai hiljem kogu Euroopa Liidu üheks aluspõhimõtteks – demokraatlikud väärtused asetatakse välispoliitika ja kogu Euroopa ülesehituse keskmesse.

Hispaania

Suund suhetes Hispaaniaga kujundati välja 29. märtsil 1962 Euroopa Parlamendis toimunud arutelu käigus seoses Hispaania valitsuse taotlusega avada läbirääkimised Hispaania assotsieerumiseks või ühinemiseks EMÜga. Pärast kodusõja lõppu oli Hispaania alates 1939. aastast kindral Franco kehtestatud autoritaarse korra all.

Pärast Madridi taotluse saamist pöördus parlamendiliige Willi Birkelbach teiste Euroopa institutsioonide poole järgmise küsimusega: „Kas ministrite nõukogu tõepoolest usub, kas

komisjon tõepoolest usub, et võib arutada taotlust, mis pärineb režimilt, mille poliitiline filosoofia ja majandustegevus on täielikus vastuolus Euroopa Ühenduste põhimõtete ja struktuuriga?” Selle Euroopa saadiku seisukoht oli, et EMÜ ei vääriks enam usaldust, kui ta nõustuks sõlmima Madridiga lähedasi sidemeid kas assotsieerumise või isegi täieliku ühinemise kujul.

Nõukogu piirdus oma kirjalikus vastuses parlamendile, mille luges ette parlamendi istungi juhataja, teatega, et ta ei ole Hispaania valitsuse esitatud taotluse osas veel otsust teinud.

Komisjoni president Jean Rey väljendus selgemalt: „Euroopa poliitika,” teatas ta, „ei koosne ainult huvidest, vaid ka tunnetest ja ideaalidest. Ja kui tekib rahulolematuid kodanikualgatusi [vihje eeskätt Hispaania põrandaalustele ametiühinguorganisatsioonidele], siis peavad neid arvesse võtma kõik Euroopa ametiasutused”. Rünatuna Willi Birkelbachi poolt, kes nõudis temalt selgesõnalist vastust, kas riik, kus inimõigused on jalge alla tallatud, võib saada EMÜ liikmeks või mitte, otsustas komisjoni president arutelu katkestada, teatades: „Mul ei ole hetkel võimalik varemõeldule midagi lisada”.

Pärast taotluse tagasilükkamist esitas Hispaania 1964. aastal uue taotluse, mille tulemusena sõlmiti 1970. aastal pärast pikki kõhklusid ja võttes arvesse kaubandussuhete olulist arengut vahepeelsel perioodil, sooduskaubanduskokkulepe.

Nimetatud kokkulepe tõi Euroopa Parlamendis kaasa vastakaid seisukohavõtte küsimuses, kas kaubanduslik avatus võib soodustada ka demokraatia teket.

25. septembril 1975. aastal toimunud emotsiooniderohkel istungil otsustasid parlamendiliikmed avaldada survet

Hispaania valitsusele, et jäetaks täide viimata kümnele Hispaania kodanikule mõistetud surmanuhtlus. Sobivate meetmete leidmiseks toimunud palavikulise arutelu käigus kutsus Euroopa Parlament komisjoni ja nõukogu üles olemasolevaid suhteid külmutama, kuni selles riigis ei ole kehtestatud vabadust ja demokraatiat.

Istungisaalis viibinud komisjoni esindaja tervitas seda arutelu, märkides, et „tegemist on olukorraga, kus assamblee oli teatavas mõttes midagi enam kui lihtsalt riikide majandusühenduse institutsioon ja muutus Euroopa Parlamendiks

selle sõna otseses tähenduses – Euroopa Parlamendiks, mis tegutseb kui Euroopa südametunnistus, kui Euroopa Ühenduse südametunnistus“. Kuid Madridi ametiasutused jäid kõigutamatuks ja kaks päeva hiljem hukati viis süüdimõistetut. Sellele vaatamata jõudis kaja Strasbourgis toimunud ka Hispaaniasse, toetades Euroopa eri seisukohtade aktiivset koondumist Hispaania valitsuse vastu.

Veidi enam kui kuus kuud hiljem, 8. aprillil 1976, seega pärast Franco surma 20. novembril 1975, kui riigi demokratiseerumise protsess

mõnevõrra takerdus, avaldas Euroopa Parlament toetust sadadele tuhandetele hispaanlastele, kes sõltumata oma poliitilistest veendumustest olid tulnud tänavatele, et takistada riigi tagasipöördumist varasema ühiskonnakorralduse juurde. Oma resolutsioonis, mis leidis Madridis laialdast vastukaja, nõudis Euroopa Parlament vabaduste taastamist, laialdast amnestiat poliitvangidele ja pagulaste tagasilubamist.

1977. aastal toimusid Hispaania demokraatlikud valimised ja 12. juunil 1985 kirjutas Hispaania alla ühinemislepingule ühendusega. Üks esimesi

Hispaania saadikuid Euroopa Parlamendis, Enrique Baron Crespo (kellest sai hiljem Euroopa Parlamendi president), teatas sel päeval: „Ma kuulun hispaanlaste sellesse põlvkonda, kelle jaoks võitlus riigi demokratiseerimise eest ja võitlus Hispaania liitmise eest ülejäänud Euroopaga olid ühe medali kaks külge“.

Kreeka

11. mail 1967, vähem kui kolm nädalat pärast kolonelide riigipööret, nõudis Euroopa Parlament demokraatliku korra taastamist Ateenas. Samuti nagu Hispaania puhul

seadis ta esiplaanile inimõiguste kaitse ja nõude nende õiguste austamise kohta kõikides riikides, kes soovivad teha koostööd EMÜga.

Euroopa Parlament, kes oli 1961. aastal teinud Kreekaga assotsieerumislepingu sõlmimiseks kõva kihutustööd, nõudis seoses toimunuga lepingu külmutamist seniks, kui riigis taastatakse demokraatlik kord; nõukogu võttiski vastu vastavasisulise otsuse. Kui riigipöördest oli möödunud kaks aastat, kordas Euroopa Parlament oma seisukohta, võttes vastu resolutsiooni, milles ta väljendab „täielikku

solidaarsust Kreeka rahvaga“ ning meenutab, et assotsieerumislepingut ei saa täiemahuliselt rakendada, „kuni Kreekas ei ole taastatud demokraatlik ja parlamentaarne struktuur“.

1974. aasta augustis, veidi pärast seda, kui kolonelide diktatuur oli 24. juulil kokku kukkunud, külastas Euroopa Parlamendi president Cornelis Berkouwer Kreekat, et anda edasi assamblee toetus riigis käimasolevale demokratiseerimisprotsessile. Sama aasta oktoobris otsustas Euroopa Parlament lõpetada viivitamata assotsieerumislepingu majandus- ja kaubandussätete

külmutatus, ootamata seejuures ära Kreekas väljakuulutatud valimiste toimumist. 1. jaanuaril 1981 saab Kreekast ühenduse kümnes liikmesriik.

Portugal

Pärast korporatiivse riigikorra kehtestamist 1920. aastatel oli Portugal näiliselt autarkilise majandusega riik ning ei püüdnud erinevalt Hispaaniast ja Kreekast sõlmida ühendusega majandussuhteid. Euroopa Parlamendil puudus seega majanduslik hoob, millega nõuda Lissabonilt riigikorra demokratiseerimist.

Pärast 1974. aasta aprilli „nelkide revolutsiooni“, mis tõi kaasa diktatuuri langemise, andis Euroopa Parlament mõista, et Portugali sooviks peaks olema ühinemine ühendusega. 1975. aasta aprillis teatas Euroopa Parlament, et ta tunneb küll rahulolu poliitiliste muudatuste pärast Portugalis, kuid väljendas samas muret teatavate Portugali demokraatliku arengu negatiivsete külgede pärast ning kutsus Lissaboni riigijuhte üles asuma otsustavalt demokraatlike ümberkorralduste teele. Üleskutset võeti kuulda, riigis korraldati valimised ja Portugal liitus Euroopa Ühendusega samal ajal kui Hispaania.

B. Nõukogude okupatsiooni all olnud riigid – külmast sõjast ühinemiseni Euroopa Liiduga

Omalaadne sümbol on 19. mail 1982. aastal mitmes nõukogude ülemvõimu all oleva Ida-Euroopa riigi pealinnas toimunud üritus, mille käigus arreteeriti mitmed noored protestijad, kes olid rahumeelselt avaldanud oma veendumusi ning kandnud lipuna 73. Nobeli laureaadi manifesti nälja vastu kogu maailmas ja seda toetavat Euroopa Parlamendi resolutsiooni. See omapärane lugu näitab, milline nägemus oli Euroopa Parlamendist

neil noortel, kes nõudsid rohkem võrdsust maailmas ja vabadust iseendale.

Euroopa Parlament oli alati reageerinud Nõukogude Liidu kõikidele jõuvõtetele selles Euroopa osas, avaldanud oma nõrdimust vabaduste piiramise suhtes ja toetanud 1975. aastal allkirjastatud Helsingi kokkuleppeid, millest juhindusid dissidendid. Niipea, kui raudne eesriie hakkas 1980. aastate lõpus möranema, mitmekordistas Euroopa Parlament oma seisukohavõtte demokratiseerimise ja inimõiguste austamise toetuseks.

Ungari

Alates 1956. aastast oli Euroopa ühisassamblees toimunud arutelu olukorra üle nõukogude armee poolt okupeeritud Ungaris. 18. septembril 1981, Ungari traagiliste sündmuste 25. aastapäeval, võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni, milles ta kinnitas veelkord solidaarsust ühenduse kodanike ja Ungari rahva vahel ning julgustas vabaduse pooldajaid kogu Euroopas ühistele tegudele.

Peaegu kaheksa aastat hiljem, 14. septembril 1989, avaldas Euroopa Parlament oma toetust Ungari rahva meeleavaldusele,

kus võeti vastu oma kodumaalt lahkunud idasakslased – tegemist oli liikumisega, mis tähistas tegelikult nõukogude bloki lagunemise algust. Oma resolutsioonis avaldas Euroopa Parlament lugupidamist Ungari rahva vastu suuremeelse käitumise eest põgenike abistamisel ja heameelt Ungari valitsuse otsuse üle lubada tuhandeile Ida-Saksamaa kodanikel ületada riigipiiri.

Ida-Saksamaa

10. ja 11. oktoobril 1961 kogunes Euroopa ühenduste Parlamentaarse Assamblee poliitikakomisjon sümboolselt

Berliinis, et väljendada oma hukkamõistu linna kaheks osaks jagava müüri ehitamise suhtes 12.–13. oktoobri öösel. Kohal viibinud assamblee president Hans Furler kuulutas, et kuigi tema institutsioonil ei ole vahendeid otseseks sekku- miseks, on tal siiski võimalus ja kohustus avaldada oma solidaarsust Berliini linnaga, mis on vaba Euroopa sümbol.

11. oktoobril, täiskogu istungil selle küsimusega seoses korraldatud arutelul teatas parlamen- disaadik Jarosson: „On selge, et üleeuroopalise parlamendi liikmetena mõistame me vastu- tust, mis meile langeb meie

riiklikes parlamentides. Olukor- ras, kus tegemist on euroop- lastega, on selge, et sõltumata rahvusest või emakeelest on berliinlaste kannatuste näol tegemist ka kõigi eurooplaste kannatustega.“ Parlamentaarse Assamblee poliitikakomisjoni esimees Battista teatas omalt poolt: „Ma pean samas ütleva, et sellist olukorda ei oleks saanud võib-olla siiski tekkida, kui meie valitsused oleks kiiresti teinud ühise otsuse Euroopa poliitilise liidu moodustamise kohta.“ Euroopa Komisjoni presi- dent Walter Hallstein leidis aga, et „need, kes elavad meie ühen- duse nii ohustatud piirialadel, on sellele vaatamata lähedal

meie südameile, meie vastu- tustundele ja meie tegudele.“

Kakskümmend kaheksa aastat hiljem, 9. novembril 1989 reageeris Euroopa Parlament viivitamata müüri lammuta- misele, kutsudes Saksamaa kantsleri Helmut Kohli ja käi- masoleva Euroopa Ülemkogu eesistuja François Mitterandi 22. novembril esinema oma Strasbourgi istungile. Hetk oli emotsioonideküllane. „Me tunnetame, et toimuvad sündmused [...] on ajaloolise tähtsusega hetked,“ lausub algatuseks Saksamaa kantsler, mainides samuti, et „samaaeg- selt toimuvad peadpööritava

kiirusega sügavad poliitilised, majanduslikud ja sotsiaalsed muudatused Euroopa idaosa riikides". Helmut Kohl lisas veel, et „esimest korda pärast Teise maailmasõja lõppu on meil lootus ületada lääne ja ida vastuolud ja tagada kogu Euroopas kestev stabiilne olukord ja rahu". Oma kõne kokkuvõtteks lausutas: „Euroopa solidaarsuse ajajärk on kätte jõudnud. [...] Tegemist on üheainsa tervikliku Euroopa vabadusega ja kõikide sakslaste ja kõikide eurooplaste tulevikuiga kõigi ühises vabaduses".

Talle vastas Prantsusmaa president: „9. novembril pakkus ajalugu maailmale Berliinis

vaatemängu, mis veel eile tundus meile vähetõenäolisena, lüües mõra müürisse, mis tähistas meie kontinendi ligi kolmekümne aasta pikkust lõhestatust. Sel päeval said demokraatia ja vabadus, mida ma pean lahutamatuks, ühe oma kaunimatest võitudest, ühe oma olulisematest võitudest". François Mitterand lisas veel: „Ühel päeval ühinevad need rahvad, keda ma ei hakka praegu üles lugema, mille meie juba moodustanud oleme – kaksteist rahvast, keda ajaloo vältel nii paljud asjaolud on eraldanud ja kes nüüd on ühinenud, sest selline on olnud

nende tahtmine ja seda on neile õpetanud ka vajadused".

23. novembril võtsid Euroopa Parlamendi liikmed vastu resolutsiooni, milles nõutakse „enesemääramise õigust" Saksa Demokraatliku Vabariigi kodanikele ning 14. veebruaril 1990 võeti vastu veel teinegi resolutsioon, milles tunnustatakse kõigi sakslaste õigust elada samas riigis.

Just Euroopa Parlamendi tribüüni valisid 16. mail 1990 Helmut Kohl ja esimene demokraatlikult valitud SDV liider Lothar de Maizière selleks, et esitada oma nägemus oma riigi

ja Euroopa tulevikust. „Ma tunnen, kuidas emotsioonid mu südames pulbitsevad, kui ma saan teie poole pöörduda SDV esimese demokraatliku valitsuse peaministrina,” ütles Lothar de Maizière. „Me võlgneme oma tänase kohtumise neile idasakslastele, kest otsustasid 1989. aasta sügisel võtta oma saatuse endi kätte. Nad võitlesid rahulikult teel välja endile oma õigused – õiguse olla inimesed, õiguse demokraatialle, vabadusele, enesemääramisele ja igaühe väärikuse austamisele.”

Kantsler Helmut Kohl rõhutas selle olulise ja järsu ajaloolise pöörde tähtsust:

„Föderaalvalitsus on alati olnud seisukohal, et Saksamaa ühinemisprotsess on Euroopa stabiilsuse üheks eelduseks. Ma pean oma ülesandeks toetada nii Euroopa kui Saksamaa ühinemist, püüdes neid protsesse maksimaalselt ja võimaluste piires ühitada ühe ja sama ajakava alusel”.

Tšehhoslovakkia

Pärast seda, kui 21. augustil 1968 sisenesid Tšehhoslovakkiasse viie Varssavi pakti riigi (NSVL, SDV, Poola, Ungari ja Bulgaaria) sõjajõud, käivitas Euroopa Parlament kohe mitmed konkreetsed

algatused, muuhulgas rajati Tšehhoslovakkia abistamise Euroopa komitee.

1. oktoobri täiskogu istungil võtsid Euroopa Parlamendi liikmed vastu resolutsiooni, milles nad nõudsid „okupatsioonivägede väljaviimist Tšehhoslovakkias ja riigi poliitilise autonoomia tunnustamist” ning edastasid „uue ja kiireloomulise üleskutse liikmesriikide valitsustele, et ületada takistused, mis seisavad Euroopa ühenduste tugevnemise, Euroopa ühendamise ja tema julgeoleku tagamise teel”. Arutelu käigus väitis Euroopa Parlamendi president Mario Scelba, et

„vabal Euroopal ei ole muud võimalust kui ühinemine“.

Euroopa Parlament jätkas Tšehhoslovakkia vabadusvõitlejate toetamist. Sellised vabadusvõitlejad olid näiteks „harta 77-le“ allakirjutanud isikud, kes protesteerisid manifestiga riigikorra „normaliseerimise“ vastu pärast „Praha kevade“ mahasurumist. 1979. aastal protesteerisid Euroopa Parlamendi liikmed mõne opositsiooniliikme arreteerimise pärast, arreteeritute hulgas oli ka näitekirjanik Vaclav Havel, kellest sai hiljem demokraatliku Tšehhoslovakkia esimene president.

11. aprillil 1980 väljendasid parlamendisaadikud „tunnustust ülesnäidatud julguse eest kõikidele isikutele, kes püüavad saavutada Tšehhoslovakkias põhiõiguste kaitset“. Kui Vaclav Havel 1989. aastal uuesti arreteeriti, nõudis Euroopa Parlament oma 16. märtsi resolutsioonis tema ja ta sõprade ning kõigi teiste poliitvangide „viivitamatut vabastamist“.

Poola

Pärast seda, kui 1980. aastal loodi ametiühingute föderatsioon „Solidarsus“, millest sai alguse võimas kommunistliku riigiparaadi vastane liikumine,

korraldas Euroopa Parlament peaaegu igal oma istungil arutelu olukorra kohta Poolas.

17. septembri 1980. aasta istungil võtsid sõna enamiku parteide esindajad, et panna nõukogu tegutsema. Euroopa Parlamendi Belgia saadik Léo Tindemans märkis: „Euroopa Ühendus peaks nimelt sellistel keerulistel hetkedel suutma teha rohkem Poola rahva jaoks. [...] Ma rõhutan, et Poola on Euroopa lahutamatu osa, seetõttu küsigem endalt alati, mida me saame teha selle riigi heaks, mis, ma kordan, on nii tugevalt seotud meie riikidega“.

3. mai 2004

Euroopa Parlamendi liikmed tervitavad Strasbourgis koos kümne uue liikmesriigi parlamendi esimeeste ja Lech Walesaga uusi Euroopa Liidu liikmeid.

10. aprillil 1981 teatas Euroopa Parlament ametlikult Nõukogude Liidule, et „kui Poolal ei lubata lahendada oma siseprobleeme välise sekkumiseta vastavalt oma äranägemisele, kavatseb Euroopa Parlament nõuda viivitamata Nõukogude Liidu ja tema liitlaste ning Euroopa Ühenduse vahel sõlmitud laenulepingute läbivaatamist ning Nõukogude Liidu suhtes kaubandusem-bargo kehtestamist seoses tipptehnoloogia ekspordimisega Nõukogude Liitu“.

Sama aasta 15. oktoobril kutsus Euroopa Parlament Poolat üles vabastama arreteeritud

Solidaarsuse juhte. Ja veel üks tugev käik – oma 11. oktoobri 1982. aasta resolutsiooniga esitas Euroopa Parlament Solidaarsuse legendaarse juhi Lech Walesa Nobeli rahupreemia kandidaadiks.

15. novembril 1984, pärast preestrist dissidendi Jerzy Popiełuszko mõrvamist väljendas Euroopa Parlament oma „äärmist nõrdimust selle kohutava kuritöö pärast“ ja nõudis Varssavi ametiisikutelt „põhjaliku ja kiire juurdluse“ korraldamist.

Bulgaaria

Euroopa Parlamendi liikmed on selle riigi vastu ilmutanud huvi eeskätt ministrite nõukogule või komisjonile esitatud kirjalikult vastatavate küsimuste vahendusel, sest selle riigi autarkiline riigikord muutis kõik kontaktid välismaailmaga äärmiselt keeruliseks. Euroopa Parlamendi liikmed tundsid muret eeskätt vähemuste kaitse vastu ja eriti türklastest kodanikele pandud kohustuse vastu muuta oma nimed bulgaariapäraseks.

Rumeenia

Esimeste sammudena kesken-
dus Euroopa Parlamendi tähe-
lepanu Rumeeniale, kui seoses
1970. aasta suurte üleujutus-
tega ja 1977. aasta üliraskete
tagajärgedega maavärinaga
oli vaja anda Rumeenia rah-
vale kiireloomulist abi. Hiljem
omandas Euroopa Parlamendi
tegevus poliitilisema iseloomu.

7. juulil 1988 võttis Euroopa
Parlament vastu resolutsiooni,
milles mõistetakse hukka
Bukaresti valitsuse otsus,
millega likvideeriti teatav arv
külasi. Parlamendi liikmed
leidsid, „et nende meetmetega

rikutakse juba niigi allasurutud
rahvusvähemuste inimõigusi
ja kahjustatakse unikaalset
Euroopa kultuuripärandit“.

16. märtsil 1989 võttis Euroopa
Parlament vastu resolutsiooni,
milles mõisteti hukka selles
riigis tuvastatud olulisi inim-
õiguste eiramisi; Euroopa
Parlament kutsus liikmesriikide
valitsusi üles mitte suhtlema
Rumeenia võimuasutustega ja
lõpetama „liikmesriikide austus-
avaldused“ president Ceaușescu
ja tema kaaskonna vastu.

Euroopa Parlament avaldas
samuti toetust dissidentide
tegevusele, eeskätt nõudis ta

teavet ühe peamise Rumeenia
dissidendi Donia Cornea saa-
tuse kohta pärast vangistamist.

Balti riigid

13. jaanuaril 1983 võttis
Euroopa Parlament vastu
resolutsiooni, milles palutakse
liikmesriikidel jälgida Helsingi
nõupidamiste valguses olu-
korda Eestis, Lätis ja Leedus,
kolmes riigis, mis ühendati
II maailmasõja käigus vägi-
valdselt Nõukogude Liiduga.

24. jaanuaril 1991, pärast
nõukogude armee sekkumi-
sega seotud jaanuarisündmusi,
mõistis Euroopa Parlament

nõukogude armee kasutamise kategooriliselt hukka. Euroopa Parlament protesteeris sõjaväe kasutamise vastu Balti riikide pealinnades, leides, et õiguslikust seisukohast vaadatuna on Eesti, Läti ja Leedu demokraatlikud vabariigid. Pidades silmas, et nad püüdsid tagada rahvusvähemuste õigusi, mõistis Euroopa Parlament nõukogude sõjalise agressiooni kategooriliselt hukka.

Nõukogude Liit

Euroopa Parlamendi tegevus ei piirdunud üksnes nõukogude okupatsiooni all olnud Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega. Mitmetel

juhtudel mõistis ta hukka ka Nõukogude Liidus toimunud inimõiguste rikkumisi.

Nii võib osutada 18. novembri 1977. aasta resolutsioonile, millega „mõistetakse kategooriliselt hukka ükskõik kus toimunud ja mis tahes liiki psühhiaatriliste ravimenetluste rakendamine poliitvangide puhul, kui selle eesmärgiks on suruda maha põhivabadusi nagu sõnavabadust või piirata isiku poliitilist aktiivsust“.

Euroopa Parlamendi liikmed on samuti tundnud muret dissidentide, nagu Vladimir Bukovski, käekäigu pärast, kelle

puhul rakendati psühhiaatrilisi ravivõtteid, mis seadsid ohtu tema elu, samuti aga Helsingi lõppakti Nõukogude Liidu järelevalvekomitee kaasasutaja Juri Orlovi või füüsiku Andrei Sahharovi pärast. 15. veebruaril 1980 nõudis Euroopa Parlament nõukogude võimuasutustelt, et viivitamata lõpetata Sahharovi sundasumine ning mõnevõrra hiljem nõuti, et Nõukogude Liit võimaldaks Sahharovil ja tema abikaasal Jelena Bonneril riigist lahkuda.

Mitmete Euroopa Parlamendi resolutsioonidega, näiteks 1983. aastal vastuvõetud resolutsiooniga mõistetakse hukka

„kodanike mis tahes süstemaatiline tsiviil-, poliitiliste, sotsiaalsete, majandus-, kultuuriliste ja religioossete õiguste rikkumine Nõukogude Liidus“. Euroopa Parlament on mitmel korral pidanud lubamatuks „pidevaid inimõiguste ja põhivabaduste rikkumisi,“ mis on saanud osaks Nõukogude Liidu elavale juudi kogukonnale.

Alates 1975. aastast kasutas Euroopa Parlament Nõukogude Liidule ja tema liitlastele surve avaldamiseks ning nõukogu kindlakäelisema poliitika nõudmiseks Helsingi kokkulepet. Arvukates resolutsioonides küsiti nõukogult, mida ta

kavatseb ette võtta Helsingi kokkuleppe korduvate rikkumiste suhtes Nõukogude Liidu poolt. Seejuures on vaatlejad täheldanud märkimisväärset erinevust nõukogu ja komisjoni vastuste ja Euroopa Parlamendi ootuste vahel.

Praegu, kui Nõukogude Liitu enam ei eksisteeri ja suurem osa Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest, nagu ka Balti riigid, on ühinenud Euroopa Liiduga, annab 1985. aastal asutatud Sahharovi mõttevabaduse auhind tunnistust ühelt poolt Euroopa Parlamendi liikmete kindlaksjäämisest omaaegse vabadusvõitluse toetamise

põhimõttele maailma selles osas ja teiselt poolt Euroopa Parlamendi soovist laiendada samalaadset tegevust varasemast eeskujust lähtudes ka ülejäänud maailmale.

2. Parlamendidiplomaatia inimõiguste kaitsmiseks

Parlamendi käsutuses on suur hulk vahendeid demokraatia toetamiseks kogu maailmas, osa neist meetmetest on seotud Euroopa Liidu erisuhtega teatavate piirkondadega, nagu Aafrika, Lõuna-Ameerika ja Vahemere piirkond.

A. Euroopa Parlamendi tegevuse vahendid

Nõusolekumenetlus

Euroopa Parlament on saavutanud järjest suurema õiguse järelevalve teostamiseks Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vaheliste lepingute üle.

Niinimetatud nõusolekumenetluse abil saab ta panna veto assotsieerumis- või koostöökokkuleppele, et saavutada oma nõudmistega arvestamist inimõiguste järgimise valdkonnas.

Lisaks sellele nõustus nõukogu pärast Euroopa Liidu pidulikku väljakuulutamist 1983. aastal teavitama Euroopa Parlamenti kolmandate riikidega peetavate läbirääkimiste käigust. Seega on Euroopa Parlamendil selleks, et tema seisukohti arvesse võetaks, võimalus sekkuda komisjoni ja nõukogu tegevusse juba alates läbirääkimiste alustamise hetkest. Euroopa Parlamendil on läbirääkimiste käigu

mõjutamiseks või teatavas riigis inimõiguste olukorra parandamiseks samuti võimalik lükata oma nõusoleku andmist edasi või selle andmisest keelduda.

Nii nõudis Euroopa Parlament näiteks 1994. aastal tolliliidu loomiseks peetavate läbirääkimiste peatamist **Türgiga** riigi inimõiguste olukorra tõttu ja eeskätt Ankara otsuse tõttu peatada mõne parlamendiliikme isikupuutumatus. 1995. aastal kinnitas Türgi rahvussamblee riigi demokraatiseerimiseks põhiseadusliku reformi kava, ning vabastati mitmed poliitvangid. Seejärel andis Euroopa Parlament

tolliliidu kokkuleppele oma nõusoleku ja leping sõlmiti.

Niisamuti keeldus Euroopa Parlament andmast oma nõusolekut nelja protokollil lisamisele **Süüriaga** sõlmitud koostöökokkuleppele kuni selle hetkeni, kui mainitud riik nõustub sellega, et inimõiguste küsimus võetakse Euroopa Ühendusega peetava koostöö nõukogu päevakorda.

Ka keeldus Euroopa Parlament andmast oma nõusolekut finantskokkuleppe sõlmimisele **Marokoga**, sest Euroopa Parlamenti ei rahuldanud inimõiguste olukord selles riigis.

Inimõigusi käsitlev klausel

1978. aastal saavutas Euroopa Parlament, et alates 1963. aastast toimuva Euroopa ja **Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) riikide** eelistatud suhete raames hakatakse käsitleda inimõiguste kaitse küsimust.

Euroopa Parlamendi liikmed olid seisukohal, et nendele riikidele pakutavad majanduslikud, kaubanduslikud ja finantssoodustused peavad aitama toetada põhiõiguste kaitset neis riikides.

Alates sellest pretsedendist hakati põhimõtet lisada ühenduse sõlmitavatesse kokkulepetesse inimõigusi käsitlev klausel kohaldama üha laialdasemalt, ning see muutus levinud tavaks 1990. aastatel. 1995. aastal muutis nõukogu Euroopa Parlamendi survele sellise klausli lisamise ühenduse sõlmitavatesse rahvusvahelistesse kokkulepetesse kohustuslikuks. Näiteks keeldus nõukogu sõlmimast kokkulepet **Austraaliaga**, sest viimane käsitles seda klauslit sekku misena oma siseasjadesse.

2007. aasta lõpul olid mainitud klausliga seotud enam kui

120 riiki ning seda käsitletakse Euroopa Liiduga sõlmitavate kokkulepete põhiosana.

Rahvusvahelise õiguse seisukohalt tähendab see, et kui kokkuleppe pooleks olevas riigis rikutakse inimõigusi, võib see lepingu kehtivuse peatada ja tuua kaasa kokkuleppega seotud majanduslike eeliste lõpetamise.

Kuna peatamine toimub pärast vastastikuseid konsultatsioone, peab sellisel juhul tekkima poolte kohtumistel põhiõiguste kaitse küsimustega seotud dialoog.

Euroopa Liidu institutsioonide, sealhulgas ka Euroopa Parlamendi jaoks on mainitud klausel üheks eelistatud vahendiks, mis võimaldab mõjutada inimõiguste olukorra arengut asjaomastes riikides.

Euroopa Liit on kasutanud inimõigustega seotud klauslit mitmel korral kokkulepete peatamiseks. Nii oli see näiteks **Togo** puhul 1998. aastal ja veelgi hiljem **Zimbabwe** ja **Usbekistani** puhul. 10. aprillil 2002 võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni, milles nõuti Euroopa Liidu ja **israeli** vahelise assotsieerumislepingu

külmutamist seoses sellega, et mainitud riigis rikuti kokkuleppe artiklit 2, mis käsitleb otseselt inimõiguste kaitset ja demokraatlike põhimõtete kohaldamist.

Mitmel puhul on Euroopa Liidu ja asjaomase riigi vaheliste konsultatsioonide käigus leitud lahendused vaidlusalustele küsimustele veel enne kokkuleppe peatamist.

Üldine soodustuste süsteem (GSP)

Selle süsteemi raames pakutakse arenguriikidele teatavat impordikvooti, mille ulatuses ei

kohaldata tollimaksu, seejuures pakutakse erisoodustusi (GSP+) riikidele, mis võtavad teatavad rahvusvahelised kohustused inimõiguste, heade haldustavade ja jätkusuutliku arengu valdkonnas. Nende soodustuste saamiseks kehtib riikide jaoks üldine kohustus ratifitseerida ja viia tegelikult ellu teatavaid rahvusvahelisi konventsioone.

Birma on ainuke riik, kes kaotas 1997. aastal üldisest tariifsete soodustuste süsteemist tulenevad soodustused nii põllumajanduse kui tööstuse valdkonnas. Euroopa Parlamendi selgituse kohaselt „on tollitariifi soodustuste

lõpetamise näol tegemist küll kaubandusküsimusega, mis on peaaegselt seotud arengupoliitikaga, kuid soodustuse lõpetamise põhjuseks oli inimõiguste rikkumine.

Tuleb pidada oluliseks, et Euroopa Liit avaldab Birma valitsusele jätkuvat ja märkimisväärset survet, et saavutada inimõiguste ja demokraatiseerimise valdkonnas kiiret pööret paremuse poole”.

Et näidata oma toetust Birma demokraatlikele jõududele, andis Euroopa Parlament Sahharovi mõttevabaduse auhinna 1990. aastal

Birma opositsiooniliidrite Aung San Suu Kyi'le.

Euroopa Parlament on selle dissidendi vabastamist nõudnud juba mitmeid aastaid. 2000. aasta septembris kutsus Euroopa Parlament ASEANi riike avaldama Birma valitsusele survet opositsiooniliidrite määratud karistuse tühistamiseks. Alles äsja 27. septembri 2007. aasta resolutsioonis mõistis Euroopa Parlament hukka Birmas toimunud meelevalduse jõuga mahasurumise Birma valitsusvägede poolt ja kutsus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni julgeolekunõukogu üles võtma asjakohaseid meetmeid,

kasutades seejuures ka sihtots-
tarbelisi majandussanktsioone.

Seoses sellega tervitas Euroopa Parlament „birma munkade ja kümnete tuhandete teiste rahumeelsete meelevaldajate vaprat tegutsemist Birma ebademokraatlikule ja repressiivsele režiimile vastu astumisel“.

2006. aastal võttis Euroopa Liit vastu otsuse peatada ajutiselt **Valgevene** suhtes kehtestatud kaubandussoodustused seoses tööstandardite eiramisega. Rahvusvahelised ametiühinguorganisatsioonid ja Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO) olid nimelt tuvastanud

1990. aasta Sahharovi auhinna laureaat Aung San Suu Kyi

2006. aasta Sahharovi auhinna laureaat
 Aleksander Milinkevič

ühinemisvabaduse süstemaatilist rikkumist selles riigis.

Juba 2003. aasta veebruaris koostatud aruandes oli Euroopa Parlament avaldanud kahtlusi seoses selle riigi üha suureneva isoleeritusega ning seoses riigi poliitilise olukorra halvenemisega.

2006. aasta märtsis, pärast Aleksandr Lukašenka mitmedemokraatlikku valimist riigi presidendi ametikohale, nõudis Euroopa Parlament sanktsioonide kehtestamist selle riigi suhtes. „Valimiste suhtes kehtestatud menetlusstandarditega mitteamestamine [...] ei saa

jätta mõju avaldamata Euroopa Liidu ja Valgevene vahelistele suhetele,” teatas Euroopa Parlamendi president Josep Borrell.

Et näidata oma toetust demokraatlike jõudude tegevusele Valgevenes, andis Euroopa Parlament Sahharovi auhinna 2004. aastal Valgevene Ajakirjanike Ühingule ja 2006. aastal dissidendile Aleksandr Milinkevičile.

Rahastamisvahend

1994. aastal saavutas Euroopa Parlament mitmete eri inimõiguste ja demokraatia edendamise seotud Euroopa Liidu

eelarveridade koondamise üheainsa peatüki alla, mille nimetus on EIDHR (Euroopa algatus inimõiguste ja demokraatia eest võitlemiseks).

Seejärel kasutas Euroopa Parlament oma eelarvelisi volitusi, et saavutada asjaomastele programmidele eraldatud vahendite suurendamine 1994. aasta 27 miljoni eurolt enam kui 133 miljoni euron 2006. aastal; mainitud vahendeid kasutatakse valdavalt partnersuhtes VVOdega ja rahvusvaheliste organisatsioonidega.

2006. aasta juuni lõpu seisuga rahastati algatuse kaudu enam

kui tuhandet projekti kogu maailmas. „Rahastamisvahendi demokraatia ja inimõiguste edendamiseks kogu maailmas“ (Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend), mis asendab edaspidi Euroopa algatust inimõiguste ja demokraatia eest võitlemiseks, raames on ajavahemikuks 2007–2013 nähtud ette programm, mis hõlmab kolme põhieesmärki (vt raamteksti), ning mida rahastatakse 1104 miljoni euro ulatuses.

Demokraatia ja inimõiguste edendamine

Abi hõlmab kolme eesmärki:

- 1) inimõiguste ja põhivabaduste suurem järgimine ning demokraatia ja demokraatlike reformide edendamine kolmandates riikides, inimõiguste kaitse eest võitlejate ja represseerimise või vägivalda ohvrite toetamine, inimõiguste ja demokraatia edendamise tegelevate kodanikuühenduste tugevdamine;
- 2) sellealase rahvusvahelise ja piirkondliku raamistiku tugevdamine ja toetamine;
- 3) usalduse tõstmine valimismenetluste suhtes, tõstes eeskätt valimiste usaldusväärsust valimisvaatlusmissioonide abil ning toetades valimistega seotud kohalikke kodanikeühendusi.

Muude ühenduse programmide täiendava vahendina pakub rahastamisvahend ühe olulisema võimalusena otsetoetust teatavate kolmandate riikide WODEle, kes tegelevad inimõiguste kaitsmisega (ilma et seda toetust suunata selle riigi ametiasutuste kaudu). Tegemist on Euroopa Liidu ühist välis- ja julgeolekupoliitikat täiendava väga tähtsa vahendiga. Mõnes riigis kujutab asjaomane vahend endast ainukest õiguslikku alust tsiviil- ja poliitiliste õiguste edendamiseks, valimisvaatluse korraldamiseks ja konfliktide lahendamise algatuste tegemiseks.

6. juulil 2006 avaldas Euroopa Parlamendi president Josep Borrell heameelt rahastamisvahendite sellise ümberkorralduse pärast, „mis võimaldab lisaks tegevuse ratsionaliseerimisele suunata rõhuasetuse inimõiguste kaitsele ja demokraatia edendamisele, mis soodustavad stabiilsuse ja harmoonia püsimist ühiskonnas“. Ta lisas, et „Pärast keerulisi läbirääkimisi suutis Euroopa Parlament teha oma seisukohad selgeks nii nõukogule kui komisjonile, avades sel moel tee uue rahastamisvahendi kohta ettepaneku koostamisele. Ma tunnen sügavat heameelt, et meil õnnestus seda teha“.

Poliitiline dialoog inimõiguste küsimuses

Poliitiline dialoog inimõiguste küsimustes seisneb Euroopa Liidu esindajate regulaarsetes kohtumistes kolmandate riikide võtmeisikutega, mille käigus käsitletakse teatavaid ühist huvi pakkuvaid inimõigusküsimusi. Tihedamate sidemete sõlmimine Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vahel peab olema otseses sõltuvuses dialoogi raames tehtud edusammudest.

Eesmärgid on riigiti erinevad ja need määratakse kindlaks igal üksikjuhul eraldi. Tegemist võib olla minimaalse ulatusega

dialogiga, mis hõlmab ainult ühist huvi pakkuvaid küsimusi ja mille eesmärgiks on tugevdada inimõiguste valdkonnas tehtavat koostööd, või ulatuslikuma dialogiga, mille eesmärgiks on anda riigile märku inimõiguste olukorraga seotud probleemidest, mille suhtes Euroopa Liit kõnealuse riigi puhul muret tunneb.

Euroopa Parlament dialogides ei osale. Kuid parlamendi inimõiguste komisjon on juba mitme aasta jooksul töötanud välja väga tõhusa strateegia selle dialoogi mõjutamiseks. Enne „inimõiguste alase“ dialoogi korraldamist Euroopa

Liidu esindajate ja teatava kolmanda riigi vahel korraldab Euroopa Parlament, huvirühmade, VVOde esindajate või vastava riigi juhtide avalikke kuulamisi. Sellised kuulamised on leidnud komisjonis laialdast kõlapinda ning need mõjutavad dialoogi sisu.

Kõige olulisem Euroopa Liidu struktureeritud dialoog on kahtlemata **Hiinaga** kaksteist aastat peetud dialoog. Samalaadne dialoog käivitati 2002. aastal **Iraaniga**, kuid peatati 2004. aastal Teherani koostöövalmiduse puudumise tõttu. Euroopa Parlament teeb jätkuvalt pingutusi kontaktide edendamiseks

14. aprill 2005

Euroopa Parlament on alati võidelnud ajakirjandusvabaduse ja vangistatud ajakirjanike vabastamise eest

Iraani kodanikuühendustega ja selleks, et leida vastastikust huvi pakkuvaid valdkondi Iraani ametiasutustega.

2004. aasta novembris toimunud Euroopa Liidu ja **Venemaa** tippkohtumisel otsustati käivitada iga kahe aasta tagant konsultatsioon inimõiguste küsimustes. Käsitlevate teemade hulgas olid Tšetšeeniaga seotud probleemid, ajakirjandusvabadus, vähemuste olukord ja rahvusvaheliste eeskirjade kohaldamine inimõiguste valdkonnas. Samuti käsitleti olukorda seoses rassismiga Euroopas.

25. aprillil 2007 Euroopa Parlamendis arutlusel olnud aruanne inimõiguste kohta maailmas tõi „kohutava sündmusena välja Anna Politkovskaja mõrva“, mille kohta Euroopa Parlament oli seisukohal, et Euroopa Liidu esindajad peavad seda sündmust Venemaa ametiasutustega „kõige kõrgemal tasandil selgesõnaliselt arutama“. Pärast seda nimetati liigitava tseremoonia käigus Euroopa Parlamendi pressikonverentside saal Anna Politkovskaja saaliks.

Dialogi ja konsultatsiooni legitiimsuse suurendamiseks peab Euroopa Parlament vajalikuks tugevdada oma rolli

ning samuti asjaomaste riiklike parlamentide rolli. Euroopa Parlamendi liikmed soovivad, et nõukogu annaks iga kuue kuu järel kõikidele dialoogiprotsessidele hinnangu ja edastaks selle Euroopa Parlamendile. Euroopa Parlamendi liikmed paluvad ka komisjonil edastada Euroopa Parlamendile üksikasjalikud hinnangud kolmandate riikidega inimõiguste küsimustes peetavate dialoogide ja konsultatsioonide kohta.

Kiireloomulised resolutsioonid ja olukorrad

Kiireloomuliste probleemide korral korraldab Euroopa

Parlament inimõiguste või demokraatia ja õigusriigi põhimõtete kriitilise rikkumise teemalise arutelu. Sagedamini käsitlevateks teemadeks on humanitaarabi, piirkondlike konfliktide, naiste ja laste õiguste rikkumise, sõnavabaduse, sõjavangide või poliitvangide ning valimismenetlustega seotud küsimused. Samuti osutatakse resolutsioonides konkreetsetele isikute või inimeste rühmade tagakiusamisele (poliitikud, ajakirjanikud, kohtunikud, inimõiguste eest võitlejad ...).

Need resolutsioonid ei ole õiguslikult siduvad, kuid nad

on sellele vaatamata äärmiselt olulised, sest need väljendavad üle Euroopa demokraatlikult valitud institutsiooni seisukohta. Seda kinnitavad ka resolutsioonide adreseediks olevate riikide reaktsioonid. Üldjuhul püüavad riigid põhjendada oma seisukohti või näidata, et nad püüavad osutatud probleeme lahendada. Kui resolutsioonides on nimetatud konkreetseid isikuid, on neil resolutsioonidel sageli neid isikuid kaitsev mõju, kui võrd asjaomane riik kõhkleb rakendamast nende isikute suhtes rangemaid meetmeid.

Üldjuhul toimub kiireloomuliste küsimuste arutamine Strasbourgis neljapäevastel istungitel. Teatavate küsimuste puhul reageerivad rünnatavate riikide valitsused väga ägedalt. Sellisteks küsimusteks on näiteks Hiina puhul Tiibetiga või surmanuhtluse keelustamisega seotud teemad või Venemaa jaoks Tšetšeenia või demokraatliku opositsiooni mahasurumine valimistel.

Euroopa Parlamendi sellised seisukohavõtnud sunnivad asjaomaseid riike selgitusi andma ja tõmbavad probleemile rahvusvahelise meedia tähelepanu. Ja eeskätt pakuvad

need tõhusat tuge kõigile demokraatia eest võitlejatele.

B. Olulised teemad

Euroopa Parlament tegeleb pidevalt teatavate oluliste rahvusvaheliste teemadega, nagu võitlus surmanuhtluse keelustamiseks, võitlus näljahädaga kogu maailmas ja rahvusvaheline võitlus karistamatuse vastu.

Võitlus surmanuhtluse keelustamise eest

Euroopa Parlament on olnud teerajaja rollis surmanuhtluse keelustamise eest peetavas võitluses.

Euroopa Liit kehtestas nõude surmanuhtluse keelustamiseks kõigepealt iseendale, nõudes selle keelustamist liikmesriikidelt, kus seda ei olnud veel tehtud ja muutes surmanuhtluse keelustamise üheks ühendusse kuulumise eeltingimuseks.

Vastava algatuse tegi Euroopa Parlament. 14. märtsil 1980 võttis parlament vastu resolutsiooni, milles palus liikmesriikidel lõpetada surmanuhtluse kohaldamine. Resolutsioonis on öeldud: „Euroopa ei ole ainult ühisturg, vaid ka ühiskond, mis tugineb sellistel ühistel väärtustel, nagu inimväärikuse ja inimelu austamine isegi

nende isikute puhul, kes ei ole neid ise austanud”.

Vähehaaval võeti põhimõtte omaks kõikides liikmesriikides, sageli küll laineid löönud vaidluste tulemusena ning surmanuhtluse keelustamine muutus üheks Euroopa Liiduga ühinemise eeltingimuseks. Praegu ei kohaldata surmanuhtlust mitte üheski Euroopa Liidu 27 liikmesriigi.

Võitlust surmanuhtluse keelustamise eest peab Euroopa Parlament ka rahvusvahelisel tasandil. Igal aastal hukatakse õigusliku kättemaksu tulemusena tuhandeid inimesi.

22. juuni 2001

Esimene ülemaailmne konverents surmanuhtluse vastu, millel osalesid Euroopa Parlamendi president ja riikide parlamentide esimehed.

22. juunil 2001 kirjutasid tollane Euroopa Parlamendi president Nicole Fontaine ja mitmete riiklike parlamentide presidendid ja asepresidendid alla läkitusele, mis kutsus kõiki riike üles „peatama kohe ja kogu maailmas surmamõistete hukkamise täideviimise ja algatama surmanuhtluse keelustamise menetluse oma siseriiklikus õigusloomes“.

Euroopa Parlament on oma istungitel võtnud vastu väga palju resolutsioone, millega avaldatakse survet surmanuhtluse keelustamiseks neis riikides, kus seda siiani kohaldatakse. Nii on Euroopa Parlament

korduvalt hukka mõistnud surmanuhtluse säilitamise Ameerika Ühendriikides, kes on üks viimaseid lääneriike, kus surmanuhtlust kohaldatakse. Euroopa Parlamendi presidendid on samuti astunud välja ühe või teise surmamõistetute toetuseks.

Euroopa Parlament on samuti korduvalt hukka mõistnud Liibüas, Iraanis, Tiibetis ja mujal maailmas toime pandud hukkamisi. Euroopa Parlament on sekkunud ka konkreetsetesse juhtumitesse, mida on pidanud eriti murettekitavaks.

27. juunil 2007 väljendas Euroopa Parlamendi president

Hans-Gert Pöttering oma kirjas Iraani Islamivabariigi justiitsministrile omaenda ja Euroopa Parlamendi sügavat muret surmanuhtluse jätkuva kohaldamise pärast Iraanis, eeskätt noorte suhtes. Ta kirjutas: „Mitmed noored Iraani kodanikud on mõistetud surma ja ootavad otsuse täideviimist, ja seda vaatamata sellele, et nad olid neile süüispandavate kuritegude toimepanemise ajal alla 18aastased“. Hans-Gert Pöttering viitab siin noore iraanlanna Delara Delabi süüasjale, keda süüdistatakse mõrvas, mille toimepanemise ajal ta oli 17aastane, ja kellele mõisteti surmanuhtlus.

Kuni surmanuhtluse üldise keelustamise saavutamiseni võitleb Euroopa Parlament surmanuhtluste täideviimisele üldise moratooriumi kehtestamise eest. Ta on väsimatult kutsunud Euroopa Liidu eesistujariike üles esitama resolutsiooni Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peassaambleele, et see kehtestaks „ülemaailmse moratooriumi, mis on surmanuhtluse keelustamise esimene etapp“. Hiljaaegu saavutas Euroopa Parlament selles küsimuses edu, kui Euroopa Liidu nimel tegutseva piirkondliku rühmituse algatusel, kusjuures sinna rühmitusse kuulus ka Portugal, võttis Ühinenud Rahvaste

Organisatsiooni peassaamblee 15. novembril 2007 vastu resolutsiooni, mis kutsus üles kehtestama surmaotsuste täideviimisele moratooriumi.

Euroopa Parlament jälgib, et Euroopa Liitu esindavad nõukogu ja komisjon võtaksid vajalikud meetmed selleks, et Euroopa Liidu vastuvõetud seisukohad ei jääks pelgalt sõnakõlksuks. Samuti püüab Euroopa Parlament tagada, et kohalike ja piirkondlike organisatsioonide elluviidavad projektid, mis toetavad surmanuhtluse keelustamist, oleksid demokraatia ja inimõiguste Euroopa

rahastamisvahendi meetmete hulgas eelistatud kohal.

Hiljaaegu tegi Euroopa Parlament jõupingutusi selleks, et Euroopa Liit kuulutaks koostöös Euroopa Nõukoguga iga aasta 10. oktoobri surmanuhtluse vastaseks Euroopa päevaks. Tegemist on sümbolise algatusega teemal, milles Euroopa Liit on püüdnud eeskujuga anda.

Samuti kutsus Euroopa Parlamendi president Hans-Gert Pöttering kõiki ÜRO liikmesriike järgima Euroopa Liidu eeskujuga, kus surmanuhtlus on keelustatud kõikides liikmesriikides, samuti lülitama

surmanuhtluse keelustamise säte põhiõiguste hartasse.

Võitlus näljahäda vastu kogu maailmas

Võitlus näljahädaga kogu maailmas on Euroopa Parlamendi ammune tegevusvaldkond, sest Euroopa Parlament on seisukohal, et „õiguse näol olla kaitstud nälja eest on tegemist universaalse põhiõigusega“. 2002. aastal rõhutas FAO president Euroopa Parlamendi istungisaa- lis, et Euroopal on pikaajaline traditsioon arenguabi andmisel tänu tugevatele ja järjest uuendatavatele ajaloolistele, kultuurilistele ja majanduslikele

sidemetele arenguriikidega. Seoses sellega, et Euroopa Parlamendi institutsioon oli toetanud rahalise abi eraldamist toiduohutuse ja toiduainete sanitaarohutuse erifondile, tänas ta Euroopa Parlamenti, et see on taas kinnitanud oma soovi juurida maailmast välja vaesus ja võidelda nälja vastu.

Euroopa Parlamendi tegevus ei piirdu üksnes toiduabi edendamise- ga. Ta tuletab samas meelde, et toiduabi ei tohi tekitada abist sõltuvust ega takistada kohaliku toiduaine- tööstuse väljaehitamist, samuti seda, et lõppeesmärgiks on jätkusuutliku arengu saavutamine.

Võitlus karistamatuse vastu

Euroopa Parlament on jätkuvalt ja vankumatult toetanud rahvusvahelise kriminaal- kohtu (ICC) rajamist, mille põhikiri võeti vastu 17. juulil 1998 ja mille ülesandeks on kohtumõistmine genotsiidikuritegude, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakurite- gude toimepanijate üle.

Väga varakult tekkis parla- mendiliikmete mitteametlik rühmitus „ICC sõbrad“, kelle sooviks oli edendada rahvus- vahelise kohtu moodustamist. Euroopa Parlament korraldas 27. novembril 1997 kollokviumi

seoses küsimustega, mis olid seotud rahvusvaheliste läbi- rääkimiste alustamisega selle püsivalt tegutseva rahvusvahe- lise kohtu moodustamiseks.

Hiljem on Euroopa Parlamendi tegevus ICC rajamise toeta- miseks mitmekordistunud. 21. novembril 2006 korraldas inimõiguste allkomisjon avaliku kuulamise Euroopa Liidu rolli kohta selle kohtu rajamisel.

Mitmes Euroopa Parla- mendi resolutsioonis kutsuti nõukogu ja komisjoni üles jätkama jõuliselt oma pin- gutusi selleks, et toetada ICC moodustava Rooma statuudi

ratifitseerimist liikmesriikides ja selle ülevõtmist riigi õigusse. Osas resolutsioonides kutsuti Euroopa Liidu juhte üles tegema kõik neist sõltuva, et veenda Ameerika Ühendriike statuuti ratifitseerima ja esmalt lõpetama selle kohtu vastu peetava kampaania.

Euroopa Parlament soovib muuta ICC rajava Rooma statuudiga liitumist üheks Euroopa Liiduga ühinemise eeltingimuseks, st käsitleda seda ühe ühise väärtusena.

Ja lõpuks nõutakse teatavate resolutsioonidega, et viited ICC-le lülitataks uutesse Euroopa

naabruspoliitika tegevuskavadesse ning partnerlus- ja koostöökokkulepetesse.

Aruandes inimõiguste olukorra kohta maailmas 2006. aastal väljendas Euroopa Parlament rahulolu selle üle, „et viited ICC-le lülitati mitmesse uude Euroopa naabruspoliitika tegevuskavva (mis on seotud Egiptuse, Jordania, Moldova, Armeenia, Aserbaidžani, Gruusia, Liibanoni ja Ukrainaga) ning et ICC on uute tegevuskavade ning mitme muu riigiga sõlmítavate partnerlus- ja koostöökokkulepete läbirääkimiste päevakorras“.

Alates 1995. aastast on demokraatia ja inimõiguste Euroopa algatuse kaudu eraldatud suuri summasid VVODEle, kes tegelevad Rooma statuudi ratifitseerimise toetuskampaaniatega.

C. Tegevusvaldkonnad

Asjaolu, et aluslepingute kohaselt tegelevad Euroopa Liidu välispoliitika juhtimisega komisjon ja nõukogu, ei ole kunagi takistanud Euroopa Parlamendil ka ise antud valdkonnas tegutseda. Kasutades oma arvukaid suhteid nii poliitiliste kui majandusliidritega ning kodanikuühiskonna esindajatega kolmandates

riikides, on Euroopa Parlamendi liikmetel mitmeid võimalusi saavutada oma seisukohtade arvessevõtmist eeskätt inimõiguste kaitse valdkonnas.

Delegatsioonid

Delegatsioone on kokku kolmkümmend neli ning igaüks neist tegeleb ühe või mitme riigi või piirkonnaga. Mõned delegatsioonid on seotud Euroopa Liidu kandidaatriikide parlamentidega, mõned aga ühendusega assotsieerunud riikide parlamentidega. Lisaks sellele on kolm eridelegatsiooni – Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna

(AKV) riikide parlamentaarse ühisassamblee delegatsioon, Euroopa – Vahemere parlamentaarse assamblee delegatsioon ja Euroopa – Ladina-Ameerika parlamentaarse assamblee delegatsioon.

Oma suhetes kolmandate riikide parlamendisaadikutega annavad Euroopa Parlamendi delegatsioonid oma panuse Euroopa Liidu esindamisse ja kaitsevad Euroopa Liidu väärtusi.

Delegatsioonide näol on seega tegemist Euroopa Parlamendi „suursaadikutega“, kes soodustavad Euroopa Liidu mõjula

laienemist kogu maailmas. Tänu nende kontaktidele poliitika-tegelastega, VVOde liikmetega ja kodanikuühiskonna esindajatega on delegatsioonidel võimalik saada teavet poliitilise olukorra kohta asjaomastes riikides, seega saab Euroopa Parlament kohalikest probleemidest põhjaliku ülevaate. Lisaks teabevahetusele saavad delegatsioonid väljendada oma toetust ühe või teise rühmituse tegevusele või mõista hukka tegevusi, mis ei ole kooskõlas demokraatlike väärtustega ning mõnikord mõjutada asjaomaste riikide poliitikat.

Kuigi delegatsioonid on eksisteerinud vaid lühikest aega, on nende tegevust teatavates piiratud vabadsuga riikides kõrgelt hinnatud, sest delegatsioonide abil on võimalik teavitada ja teha nähtavaks teatavad olukorrad, kus rikutakse inimõigusi.

Valimisvaatlusmissioonid

Pidades vabade ja läbipaistvate valimiste korraldamist esmatähtsaks, osaleb Euroopa Parlament aktiivselt vaatlusmissioonides, mida Euroopa Liit lähetab kolmandatesse riikidesse, et veenduda hääletamise vastavuses rahvusvahelistele

eeskirjadele ja tavadele. Nende ülesanne on äärmiselt oluline, sest see võimaldab valimismenetlused ja seeläbi ka moodustatud valitsused kuulutada seaduslikeks või mitte.

Alates aastast 2000 on üle maailma saadetud välja ligikaudu kuuskümmend missiooni. Viimaste missioonide raames jälgiti 2007. aasta novembris seadusandliku kogu valimisi Kosovos, seejuures oli tegemist erakordselt olulise hetkega selle territooriumi lõpliku staatuse üle peetavatel läbirääkimistel. Missioon leidis, et valimistel järgiti demokraatlike tavasid, kuid avaldati

Ukraina valimiste vaatlusmissioonid 2004. ja 2007. aastal.

seejuures kahetsust vähese osavõtu pärast valimistest.

Valimised Ukrainas

Kaks kuud varem viibis neljateistkümnest Euroopa Parlamendi liikmest koosnev delegatsioon Ukrainas, et vaadelda 30. septembri 2007. aasta parlamendivalimisi. Ka selle vaatluse tulemusena anti valimistele positiivne hinnang, kuna leiti, et hääletamine toimus üldjoontes rahvusvaheliste normidele vastavalt, kuigi täheldati teatavaid intsidente.

Euroopa Parlament oli üks esimesi, kes mõistis hukka

2004. aasta presidendivalimistel toimunud rikkumised, millele järgnes oranž revolutsioon, uued konsultatsioonid ja Viktor Juštšenko võit. Euroopa Parlamendi liikmed toetasid toimunud massiliikumisi meelevaldustel osalemisega.

Oma tänu väljendamiseks korraldas uus Ukraina president ühe oma esimestest ametlikest visiitidest nimelt Euroopa Parlamenti. 2007. aasta juulis, kui Ukraina sattus uuesti kriisiolukorda, võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni, milles avaldatakse veendumust, et „enne kui läbirääkimised viiakse lõpule ning ELi ja Ukraina

vahel luuakse uued, tihedamad suhted, tuleb praegune kriis rahumeelselt lahendada, taastada kontroll ja tasakaal ning tagada õigusriigi põhimõtete elluviimine“. Just seepärast on 2007. aasta seadusandliku kogu valimised nii olulised ja nõuavad Euroopa Parlamendi poolset kontrolli nende nõuetekohase toimumise üle.

Valimised Palestiina aladel

Palestiina aladel 25. jaanuaril 2006. aastal toimunud valimisi saadeti vaatlema delegatsioon, mida juhatas parlamendi asepresident Edward Mc Millan-Scott ja mille

27 liikme seas olid esindatud kõik parlamendi fraktsioonid. Delegatsioon viibis kohal samaaegselt Euroopa Liidu vaatlusmissiooniga, mida juhtis samuti Euroopa Parlamendi liige Véronique De Keyser. Euroopa Parlamendi arvates oli nende valimiste näol tegemist suure edusammuga Palestiina institutsioonide ülesehitamisel. Oma ühisavalduses leidsid mõlemad delegatsioonid, et tegemist oli vabade ja hästikorraldatud valimistega ning tervitasid demokraatlike protsesside edusamme Palestiina territooriumidel. „Me kuulsime demokraatia häält ja me tunneme selle üle sügavat

rahulolu. [...] Neid valimisi korraldades näitas Palestiina rahvas eeskuju kogu araabia maailmale,“ teatas Edward Mc Millan-Scott. Mõned päevad hiljem kutsus Euroopa Parlamendi väliskomisjon, tundes samuti rahulolu valimisprotsessi korralduse pärast, valimistest võitjana väljunud Hamasi „otsima rahumeelse koostöö võimalusi Iisraeliga“.

Piirkondlikud partnerlussuhted

Piirkondlikud partnerlussuhted põhinevad assambleedel, millesse kuulub võrdne hulk Euroopa Parlamendi liikmeid

ja teatava geograafilise piirkonna parlamendisaadikuid. Sellised partnerlussuhted on äärmiselt olulised, sest sellistes assambleedes vastuvõetud resolutsioonid on väga kõrge legitiimsusega. Piirkondlikud partnerlussuhted hõlmavad kolme piirkonda:

Euroopa Liidu–Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) riikide parlamentaarne assamblee

EL–AKV ühisassamblee loomise põhjuseks oli ühine soov lähendada Euroopa Ühenduse valitud esindajaid ja Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse

2006. aasta jaanuaris saadeti Palestiina aladele vaatlusmissioon.

10. detsember 1966
 President Furler Euroopa
 Majandusühenduse ning assotsieerunud
 Aafrika riikide ja Madagaskari vahelisel
 kohtumisel Yaoundé konventsiooni raames

Euroopa Liidu – AKV parlamentaarse ühisassamblee kolmas istungjärg
 Euroopa Parlamendis Brüsselis 29. oktoobrist 1. novembrini 2001

ookeani piirkonna (AKV) riikide
 valitud esindajaid 20. juulil
 1963 allkirjastatud Yaoundé
 konventsiooni raames, mil-
 lega kehtestati poolte vahel
 vabakaubandussuhted ja
 käivitati Euroopa rahalise abi
 andmine oma arenguriikidest
 partneritele. Yaoundé lepingu
 asendas Lomé leping ja seejärel
 Cotonou leping, mis ühendab
 Euroopa Liitu praegu 78 Aafrika,
 Kariibi mere ja Vaikse ookeani
 piirkonna riigiga ja mille ees-
 märgiks on endiselt parandada
 AKV riikides elukvaliteeti ja
 kiirendada majandusarengut
 ning tagada tiheda koostöö
 toimimine nende riikide
 ja Euroopa Liidu vahel.

EL–AKV parlamentaarne assamblee ühendab ühistel alustel 78 Euroopa Parlamendi liiget ja 78 AKV riikide parlamentaarseid, kes kohtuvad täiskogu istungitel ühe nädala jooksul kaks korda aastas. Assamblee tegevusala on praegu märkimisväärselt laiem kui ainult majandusvaldkond ning hõlmab samuti ka inimõigusi ja demokraatia arengut.

Assamblee on käivitanud mitmeid algatusi, mis on seotud naiste rolli väärtustamisega arenguprotsessis, epideemiatevastase võitluse meetodite tõhustamise ning tervise- ja hügieeniteenuste

täiustamisega, kultuurimõõtmelise väärtustamisega põhja-lõuna suhetes, põgenikele ja ümberasustatud isikutele määratud abimenetluste kiirendamise ja neile võimaldavate soodustuste suurendamisega ning inimõiguste ja inimväärlikuse tunnustamise ja kaitse tõhustamisega. 23.–28. juunil 2007 Wiesbadenis toimunud kolmeteistkümnenda istungjärgu käigus arutasid osalejad eeskätt olukorda Zimbabwe ja Darfuris. Sellega seoses võeti vastu AKV–ELi ühine resolutsioon, milles assamblee palus maailma riikidel saavutada konsensus võetavate strateegiliste meetmete osas.

Euroopa–Vahemere piirkonna parlamentaarne assamblee

2004. aastal tegevust alustanud Euroopa-Vahemere parlamentaarne assamblee (EMPA) näol on tegemist 1995. aasta novembris toimunud Euroopa – Vahemere piirkonna riikide välisministrite konverentsil käivitatud „Barcelona protsessi“ parlamentaarset rakendusvormiga. Assamblee võimaldab Euroopa Parlamendil pidada Vahemere piirkonna riikidega parlamentaarset dialoogi inimõiguste ja demokraatia arenguga seotud küsimustes.

Euroopa – Vahemere piirkonna parlamentaarne assamblee teine täiskogu istungjärg Brüsselis 25. ja 26. märtsil 2006

EMPA hõlmab 120 Euroopa Liitu esindavat saadikut (45 Euroopa Parlamendi liiget ja 75 liikmesriikide parlamendite poolt nimetatud liiget) ja 120 Vahemere piirkonna riike esindavat saadikut. Assamblee käib täiskogu istungi vormis koos üks kord aastas. Pärast Rumeenia ja Bulgaaria ühinemist Euroopa Liiduga 1. jaanuaril 2007, hõlmab Euromedi partnerlus 37 riiki – 27 Euroopa Liidu liikmesriiki ja 10 Vahemere piirkonna riiki: Alžeeria, Egiptus, Iisrael, Jordaania, Liibanon, Maroko, Palestiina omavalitsus, Süüria, Tuneesia ja Türgi. Liibüal on alates 1999. aastast vaatleja staatus.

EMPA ülesandeks on tõstatada ühist huvi pakkuvaid poliitilisi, majanduslikke ja kultuurilisi küsimusi ning pidada arutelusid Euroopa – Vahemere partnerluse arendamise ja kindlustamise meetodite üle. Assambleel on nõuandev roll kõikides Euroopa ja Vahemere piirkonna partnerlust puudutavates valdkondades.

2007. aasta märtsis Tunisises toimunud aasta täiskogu istungi teemaks oli kultuuridevaheline dialoog Euroopa ja araabia maailma islamiusuliste riikide vahel. Assamblee komisjonid kohtusid sagedamini ja keskendusid sellistele küsimustele, nagu Iisraeli-

Palestiina konflikt, terrorism, vaesuse vähendamine ja naiste olukorra parandamine Euroopa ja Vahemere piirkonna riikides. Poliitika-, julgeoleku ja inimõiguskomisjonil on tavaks lülitada päevakorda alati ka üks inimõigusi käsitlev päevakorrapunkt.

16. veebruaril 2006, prohvet Muhamedi karikatuuride Taani ajakirjanduses avaldamisest tingitud kriisi haripunktis, võttis Euroopa Parlament vastu deklaratsiooni, milles ta kaitseb sõnavabadust kui Euroopa Liidu põhiväärtust ning leiab, et seda tuleb rakendada seadusega ettenähtud piirides, kusjuures

sõnavabadus peab olema seotud isikliku vastutusega ja põhinema teiste isikute õiguste ja tunnete austamisel; Euroopa Parlament on seejuures seisukohal, et nende aspektide vahelise tasakaalu küsimus peab olema demokraatliku ühiskonna pideva arutelu objektiks.

6. veebruaril 2006 teatas Euroopa Parlamendi president Josep Borrell Euroopa – Vahe-mere piirkonna parlamentaarse assamblee ees: „Euroopa Liit kaitseb neid väärtusi, millele ta rajati. Sõnavabadus on üks neist väärtustest, kuid seda tuleb kasutada teiste inimeste usulisi

veendumusi ja kultuurilisi tabusid austades. [...]

Euroopa-Ladina-Ameerika parlamentaarne assamblee

Euroopa – Ladina-Ameerika parlamentaarne Assamblee (EuroLat) ühendab 60 Euroopa Liidu saadikut ja samapalju Kesk- ja Lõuna-Ameerika riikide parlamendisaadikuid. Assamblee asutamisistungil 8. ja 9. novembril 2006 kutsus assamblee kaaspresident Ney Lopes assamblee liikmeid üles jälgima, et assamblee teeks kõik endast sõltuva, et saavutada ühiseid eesmärke, milleks on muutuda „dialoogi ja sotsiaalse

siduse kindlustamise vahendiks” kõnealusel piirkonnas. „Ei ole võimalik ette kujutada arengut ilma integratsioonita,” jätkas Euroopa Liidu esindaja José Ignacio Salafranca Sanchez-Neyra, lisades, et vaatamata mitmetele erinevustele Atlandi ookeani vastaskallastel, on Ladina-Ameerikal siiski väga palju õppida Euroopa integratsiooniprojekti kogemustest.

Esimene täiskogu istung toimus 2007. aasta detsembris Brüsselis ja sellel käsitleti eeskätt Euroopa Liidu ja Ladina-Ameerika riikide vahelisi majandus- ja kaubandus-sidemeid ning arengu ja kliima soojenemisega seotud küsimusi.

18. detsember 2007
President Pötrtering Euroopa –
Ladina-Ameerika parlamentaarse
assamblee täiskogu istungjärgul
Euroopa Parlamendis Brüsselis

3. Euroopa Parlament – universaalsete väärtuste kuulutaja

25. aprill 2007
 India president Abdul Kalam

Aja jooksul on Euroopa Parlament muutunud inimõiguste kaitse foorumiks ja on saanud nüüdseks Euroopa Nõukogu kõrval suurepäraseks arutelupaigaks demokraatia olukorraga seotud küsimuste üle. Nii on kogu maailma kõige välja paistvamad isikud kasutanud Euroopa Parlamendi tribüüni oma sõnumi edastamiseks. Ka Sahharovi mõttevabaduse auhinna asutamine 1988. aastal kinnitas Euroopa Parlamendi juhtivat rolli Euroopa Liidu väärtuste kaitseks.

A. Riigijuhtide külastused

Euroopa Parlamendi külastamine võimaldab välisriikide tuntud isikutel ja riigijuhtidel öelda välja oma seisukohad inimõiguste ja demokraatia küsimustes. Osa neist tänab Euroopa Parlamenti abi eest, mida Euroopa Liit on osutanud demokraatia taastamisel nende riigis või tegevuse eest rahu kindlustamisel. Teised tulevad otsima toetust või soovivad arendada või kindlustada partnerlussuhteid Euroopa Liiduga või soovivad nad lihtsalt öelda välja oma seisukohad küsimustes, mida nad peavad oluliseks.

2006. aasta jooksul külastas Euroopa Parlamenti ametlikult 11 riigijuhti. 2007. aasta aprillis külastas Euroopa Parlamenti lisaks Rumeenia, Bulgaaria ja Prantsusmaa presidentidele esimest korda ka India president APJ Abdul Kalam. Ta meenutas, et sarnaselt Euroopa Liiduga on ka tema riik tervik, mis on „ühinenud läbi mitmekesisuse” ning et Euroopa Liitu tuleks käsitleda kui „inspireerivat eeskujut ja näidet, mis võib mõjutada kõiki maailma piirkondi”. Seejärel pühendas ta Euroopa Liidule poeemi „Sõnum plaanidele Maa”, milles ta avaldas soovi, et maailm „ei pööraks

kunagi inimteadmisi teiste inimeste või iseenda vastu”.

Lähis- ja Kesk-Ida riigid

2007. aastal võõrustas Euroopa Parlament pidulikult istungil kolmandat korda Jordaania kuningat Abdullah II, kes kutsus Euroopa Liitu üles võtma juhtrolli rahu kindlustamisel: „Euroopa Liidul on unikaalne kogemus poolte lepitamisel konfliktidejärgsel perioodil. Euroopa rahujõud mängisid otsustavat osa Liibanonis, teie tegevus võib anda võimaluse taastada usaldus iisraellaste ja palestiinlaste vahel”. Euroopa Parlamendi president Hans-

Gert Pöttering vastas: „Me oleme teiega samal poolel, et luua elujõuline Palestiina riik ja taastada julgeolek kogu piirkonnas”. Euroopa Parlamendi president tänas kuningat peetud kõne ja väljaöeldud seisukohtade eest.

Tegemist ei olnud esimese korraga, kui Euroopa Parlament võõrustas kõrget külalist Kesk-Idast. Meenutagem president Anwar el Sadati visiiti, kes külastas Euroopa Parlamenti 10. veebruaril 1981, vaid mõni kuu enne seda, kui ta mõrvati, ja kes lausus parlamendiliikmete aplausi saatel sõnad, mis ei ole veel tänagi kaotanud

12. detsember 2007
Jordaania kuningas Abdullah II

10. veebruar 1981
Egiptuse Araabia Vabariigi
president Anwār as-Sadāt

1. detsember 1993
Iisraeli peaminister Yitzhak Rabin

24. jaanuar 2000
Palestiina omavalitsuse president Yasser Arafat

oma väärtust: „Islami üle ei või mingil juhul otsustada mõne selle usu esindaja pimedate või läbimõtlemata tegude põhjal. Islam on sallivuse ja armastuse, mitte fanatismi ja viha religioon“. Euroopa Parlamendi tolaaegne president Simone Veil vastas talle niimoodi: „Te olete riigimees, kelle julgus ja järjekindlus on loonud võimaluse, et ühel päeval võib selles Kesk-Idas, mida juba enam kui kolmkümmend aastat on relvade abil lõhestatud, toimuda midagi mõeldamatut – et kahe tulejoone poole vahel tekib dialoog, mis viib pikkadele ja rahumeelsetele läbirääkimistele ning

rahulepingu allakirjutamisele Iisraeli Riigi ja Egiptuse Araabia Vabariigi vahel“.

Mõned aastad hiljem, 12. veebruaril 1985, lausus Iisraeli president Haim Herzog Euroopa Parlamendi tribüünil: „Iisraeli kodanike jaoks tähendate te väga palju. Te esindate võib-olla seda, mis rahvaste jaoks on kõige tähtsam – dialoogi“.

Iisraeli peaminister Yitzhak Rabin aga väljendus 1. detsembril 1993 järgmiselt: „Iisrael pöörduv Euroopa poole lootuses leida siit tuge ja abi rahuprotsessi jaoks ja eeskätt Kesk-Ida rahvaste

jaoks, kes püüdlevad ja loodavad jõuda reaalse rahuni“.

16. mail 2006 teatas Palestiina omavalitsuse president Mahmoud Abbas omakorda: „Mul on tunne, et ma olen rääkinud sõprade ees, kes jagavad meiega soovi edendada vabadust, demokraatiat, sallivust ja dialoogi“.

Kesk- ja Ida-Euroopa riigid

Samuti olid südantliigutavad enamiku Kesk- ja Ida-Euroopa riigijuhtide visiidid Euroopa Parlamenti, pärast seda, kui nende riigid on väljunud kommunistliku rõhumise alt.

Nii on jäänud meelde näiteks Tšehhi president Vaclav Havel, kes lausus 8. märtsil 1994 vaimustunud parlamendiliikmete ees: „Kui Euroopa tulevik ei tugineks järjest laieneva Euroopa ideele, mis põhineb parimatel Euroopa väärtustel, [...] siis võiks tema juhtimine langeda igasuguste sõgedate, fanaatikute, populistide ja demagoogide kirju seltskonna kätte“. Samuti tasub meenutada selle omaaegse „harta-77“ võitleja prohvetlikke sõnu: „Ma tahaks, et Euroopa Liit võtaks vastu päris omaenda harta, kus oleks sõnaselgelt kindlaks määratud need ideaalid, millel

ta tugineb ja need väärtused, mida ta püüab esindada“.

See oli 1994. aastal, kolmteist aastat enne seda, kui Euroopa Liit kuulutas välja põhiõiguste harta.

Euroopa Parlament kui dialoogi pidamise koht

Euroopa Parlament ei ole kutsunud esinema üksnes riikide poliitilisi juhte. Ka paavst Johannes Paulus II ja dalai-laama ning Tema Pühadus Bartolomeos II, Konstantinoopoli oikumeeniline patriarh, on käinud Strasbourgis korduvalt. 2008. aasta jaanuaris viibis Euroopa

15. jaanuar 2008
 President Pötrtering tervitab istungil Süüria Araabia Vabariigi ülemmufti šeik Ahmad Badr Al-Din Hassouni

Parlamendis Süüria ülemmufti Ahmad Bader Hassoun.

8. mail 2007 võõrustas Euroopa Parlament seoses Rooma lepingu allkirjastamise viiekümnenda aastapäevaga kolmeteistkümmet Nobeli preemia laureaati. Hans-Gert Pöttering rõhutas seoses sellega, et Euroopa Parlament soovis austada Euroopa teaduslikke, intellektuaalseid ja kultuurilisi saavutusi ning Euroopa Liidu võitlust rahu-meelsema maailma nimel.

B. Sahharovi auhind

Euroopa Parlamendi poolt 1988. aastal loodud Sahharovi tunnustatakse igal aastal isikut või organisatsiooni, kes on välja paistnud inimõiguste ja põhivabaduste kaitsmisega.

Miks just Sahharov? Jean-François Deniau, kes oli selle algatuse puhul Euroopa Parlamendi raportöör, meenutas selle vene tuumafüüsiku, 1975. aasta Nobeli rahupreemia laureadi nimega seotud sümboliseid väärtusi: „Loomulikult on tegemist hiilgava mõtlejaga, kuid lihtsalt väljendudes oli

tegemist inimesega, kellel oli olemas auväärne positsioon – ja kehtiva süsteemi puhul tähendas auväärne positsioon ka kõiki tagatise ja materiaalseid eeliseid – ning kes otsustas oma veendumuste pärast sellest kõigest loobuda. Ma ei püüa väita, et Sahharov on tuntumaid ohvreid maailmas ... kuid sõnum, mida me püüame edastada, on see, et tegemist oli kõige kuulsama inimesega, kes, vaatamata sellele, et tal olid kõikmõeldavad materiaalsed eelised ja auväärne positsioon, otsustas mingil hetkel sellest kõigest loobuda, sest nii pidas õigeks tema südametunnistus. Ma leian, et just seda võib

1	2	3	4
5	6	7	

1.
1988 Nelson Rolihlahla Mandela
ja Anatoli Martšenko (postuumselt)
2.
Nelson Rolihlahla Mandela
3.
1989 Alexander Dubček
4.
1990 Aung San Suu Kyi
5.
1991 Adem Demaçi
6.
1992 Las Madres de la Plaza de Mayo
7.
1993 Oslobodjenje

pidada Euroopa vaimuks, just see on tegelik mõttevabadus! Hilisemast on teada, kui suure rõõmuga võttis Gorkisse pagendatud vene füüsik vastu Euroopa Parlamendi liikmete austusavalduse.

Auhinna kätteandmine on küll vaid sümboolne žest, kuid see võimaldab samas ka toetada nende tegevust, kes kaitsevad Euroopa Parlamendi jaoks olulisi väärtusi. Ka sündmusega kaasnev meediatähelepanu võimaldab avalikult hukka mõista riike, kus rikutakse inimõigusi ja demokraatlikke põhimõtteid, samuti võimaldab see nii mõnelgi juhul kaitsta

auhinna saajaid võimalike repressioonide eest riigi poolt, mille kodanikud nad on.

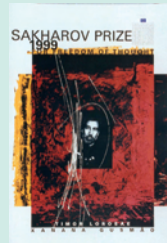
Omistades esimese Sahharovi auhinna 1988. aastal teisele kuulsale vangistatud võitlejale Nelson Mandelale, kes vabanes kaks aastat hiljem, näitas Euroopa Parlament, et tema võitlus inimõiguste eest ei piirdu kaugeltki ainult Euroopa riikidega. Sellest annab tunnistust auhinnasaajate nimekirja.

Siit leiame ka „Mai väljaku emad“, kes on kolmekümne aasta jooksul pidanud Argentinas võitlust, et leida üles oma pojad, kes rööviti sõjaväelise

diktatuuri poolt; samuti oma kodumaalt, Bangladeshist naiste ja mittemoslemitest vähemuste õiguste kaitsmise eest välja saadetud kirjaniku Taslima Nasrini. Samuti on auhinnasaajate hulgas Prantsusmaa organisatsioon „Piirideta ajakirjanikud“ ja Valgevene ajakirjanike liit. Siit leiame ka „Naised valges“ (Damas de Blanco), organisatsiooni, mis võitleb poliitvangide õiguste eest Kuubas, ja Hauwa Ibrahim, seoses tema tööga advokaadina Nigeerias šariaadi ohvriks langenud naiste ja laste kaitsmisel.

2007. aastal määrasid Euroopa Parlamendi fraktsioonide juhid,

J V M A M J J A S O N D
| | | | | | | | | | |

8	9	10	11
12	13	14	

8. 1994 Taslima Nasreen
9. 1995 Leyla Zana
10. 1996 Wei Jingsheng
11. 1997 Salima Ghezali
12. 1998 Ibrahim Rugova
13. 1999 José Alexandre „Xanana” Gusmão
14. 2000 ¡ Basta Ya !

kes teevad auhinna väljaandmise lõpliku otsuse, auhinna Salih Mahmud Osmanile. See Sudaani advokaat, kes töötab piinamise vastu võitlevas organisatsioonis Sudaanis, on enam kui kahekümne aasta jooksul andnud tasuta õigusabi inimõiguste rikkumise ohvritele oma riigis. Auhinna vastuvõtmisel Strasbourgis ütles advokaat: „Mulle on ülim au võtta vastu sama auhind, mille sai legendaarne Nelson Mandela,” ning vihjates Därfüri kriisile: „Ma loodan selles küsimuses Euroopa juhtide moraalsele, eetilisele ja õiguslikule vastutustundele”.

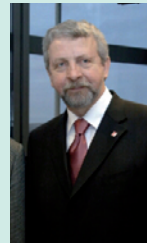
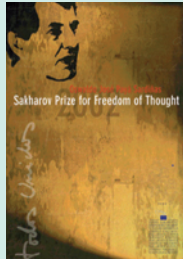
Moraalne, eetiline ja õiguslik vastutustunne. Sellega on kõik öeldud.

Kui Euroopa elanikud peavad kuskil välja näitama Sahharovi auhinna kohast „moraalset, eetilist ja õiguslikku vastutustunnet”, siis kindlasti Hiinas. Euroopa Parlament on korduvalt hukka mõistnud inimõiguste rikkumised selles riigis, eelkõige Tiibetis. 1996. aastal andis Euroopa Parlament Sahharovi auhinna vangistatud teisitimõtlejale Wei Jingshengile.

5. juulil 2001 ehk kaheksa päeva enne olümpiamängude korraldamisõiguse andmist Hiinale

esitas Euroopa Parlament resolutsiooni, milles kutsus Rahvusvahelist Olümpiakomiteed üles „kaaluma Pekingi kandidatuuri uuesti siis, kui Hiina Rahvavabariigi ametivõimud on muutnud põhjalikult oma inimõigusi, demokraatia edendamist ja õigusriiki käsitlevat poliitikat”.

2008. aasta alguse traagilised sündmused Tiibetis on kahjuks parlamendi hirme kinnitanud. Kogu maailma inimesed on sügavalt šokeeritud tiibeti rahva ja eriti buda munkade kannatuste tõttu. Mida see rahuarmastav rahvas nõuab? Oma etnilise, kultuurilise ja usulise identiteedi austamist. Euroopa

15	16	17	
18	19	20	21

15.

2001 Izzat Ghazzawi, Nurit Peled-Elhanan ja Dom Zacarias Kamwenho

16.

2002 Oswaldo José Payá Sardiñas

17.

2003 ÜRO ja selle peasekretär Kofi Annan

18.

2004 Žanna Litvina, Valgevene Ajakirjanike Liidu esimees

19.

2005 „Daamid valges”, Hauwa Ibrahim ja „Piirideta ajakirjanikud”

20.

2006 Aleksandr Milinkevitš

21.

2007 Salih Mahmoud Osman

Parlament on seda soovi korduvalt toetanud, kutsudes Hiina ametivõime üles alustama dalai-laamaga dialoogi.

26. märtsil Brüsselis Euroopa Parlamendis toimunud arutelus kutsus president Hans-Gert Pöttering Hiina valitsust üles austama „tiibeti rahva etnilist ja usulist identiteeti”. Ta märkis, et osaleks hea meelega olümpiamängude avatseremoonial, kuid leidis, et „kõik vastutus-tundlikud poliitikud peaksid kaaluma, kas tasub seal osaleda, kui Hiina juhid ei alusta dialoogi dalai-laamaga ega püüa teineteisemõistmisele jõuda”.

Euroopa Parlament kiitis 10. aprillil 2008 lõpuks ülekaaluka häälteenamusega heaks resolutsiooni, milles kutsus 27 liikmesriiki üles „tegema pingutusi, et jõuda ELi ühise seisukohani valitsus- ja riigijuhtide ning ELi kõrge esindaja osalemise suhtes olümpiamängude avatseremoonial, arvestades ka võimalusega osalemisest loobuda, juhul kui ei jätkata dialoogi Hiina ametivõimude ja Tema Pühaduse dalai-laama vahel”.

Tänuavaldus

filateeliaekspordile
Jean-Luc Staedelile
(Strasbourg).

Graafika:

Artitude www.artitude.be

Luxembourg:

Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

Trükitud Belgias**Fotod:**

Euroopa Parlament

© Euroopa ühendused, 2008

Koostamise lõpp:

10. aprill 2008

58
08

ΕΥΡΩΠΕΪΣΚΙ ΠΑΡΛΑΜΕΝΤ ΠΑΡΛΑΜΕΝΤΟ ΕΥΡΩΠΕΟ
EVROPSKÝ PARLAMENT EUROPA-PARLAMENTET
EUROPÄISCHES PARLAMENT
EUROOPA PARLAMENT EYΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ
EUROPEAN PARLIAMENT
PARLEMENT EUROPEEN PARLAIMINT NA ĦEORPA
PARLAMENTO EUROPEO
EIROPAS PARLAMENTS EUROPOS PARLAMENTAS
EURÓPAI PARLAMENT
IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT
PARLAMENT EUROPEJSKI
PARLAMENTO EUROPEU PARLAMENTUL EUROPEAN
EVROPSKY PARLAMENT
EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI
EUROPARLAMENTET

Inimväärikus. Inimväärikus on puutumatu. Seda tuleb austada ja kaitsta. Õigus elule. Igaühel on õigus elule. Kedagi ei tohi surma mõista ega hukata. Õigus isikupuutumatusse. Igaühel on õigus kehalisele ja vaimsele puutumatusse. Meditsiini ja bioloogia valdkonnas tuleb eelkõige austada järgmisi nõudeid ja keelde: asjaomase isiku vaba ja teadliku nõusoleku, mis on antud seaduses ettenähtud korra kohaselt, nõue, eugeeniliste, eelkõige isikute valikuga seotud toimingute keeld, inimkehast või selle osast kui sellisest rahalise tulu saamise keeld, inimeste reproduktiivse kloonimise keeld. Piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeld. Kedagi ei tohi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada. Orjapidamise ja sunniviisilise töö keeld. Kedagi ei tohi pidada orjuses ega sunduses. Kellelki ei tohi nõuda sunniviisilist või kohustuslikku töötamist. Inimkaubandus on keelatud. Õigus vabadusele ja turvalisusele. Igaühel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele. Era- ja perekonnaelu austamine. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust. Isikuandmete kaitse. Igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele. Selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist. Nende sätete täitmist kontrollib sõltumatu asutus.

ET

ISBN 978-92-823-2486-8

9 789282 324868

Väljaannete talitus

Publications.europa.eu